

Luceafărul

Revistă pentru literatură,

■ ■ artă și știință ■ ■

.....
Apare de două ori pe lună ■
.....

Redactor: Oct. C. Tăslăuanu

An. XII. Nr. 22.

■ ■ Cuprinsul: ■ ■

Caragiale	Ion Brezeanu.	I. Agârbiceanu	Trăsurica verde.
Maria Cunjan	Fragment (poezie).	P. Papazissu	Cuprinderea oraș. Seres.
I. U. Soricu	Postumus cântă (poezie).	Veturio	Teatrale.
Maria Cunjan	Maria Ciucurescu.	I. Agârbiceanu	Arhanghelli (român).
C.	Ion Brezeanu.	Maria Dragu	Câniece (poezie).

Cronici: Gh. Piatră: Un mormânt părăsit... Însemnări: Pentru d-l Dr. Victor Smighelschi. Lăsământul pictorului Smighelschi. Teatrul românesc în Sibiu. † Nerva Hodoș. Calendare pe 1914. Spicuirii...

Ilustrațiuni: Ion Brezeanu. Ion Brezeanu în Ion Nebunul („Năpasta“). Ion Brezeanu în Ipingescu („O noapte furtunoasă“). Maria Ciucurescu. Maria Ciucurescu în d-na Hilarus („Păpușa“). Maria Ciucurescu în Teineta („Boloavul închipuit“). Oct. C. Tăslăuanu și Ion Brezeanu. Maria Ciucurescu, Ion Brezeanu, d-na Mărioara Antonescu, d-l Victor Antonescu. D-na Maria Antonescu. D-na Ciucurescu și d-na Antonescu în „O căsnicie“. D-l Victor Antonescu în „Legea iertării“. C. Mărculescu. Primirea trapel d-lui Victor Antonescu în gara din Sibiu.

Sibiu, 16 Noembrie v. 1913

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU LITERATURĂ, ARTĂ ȘI ȘTIINȚĂ.

APARE SUB ÎNGRIJIREA UNUI COMITET DE REDACȚIE.

Colaboratori: I. Agârbiceanu, D. Anghel, Z. Bârsan, I. A. Bassarabescu, G. Bogdan-Dulcă, Dr. T. Brediceanu, Dr. C. Bucșan, Al. Cazaban, I. Clocărlan, V. Cioflec, D. N. Ciotori, Al. Ciura, Ottilia Cozmuța, Maria Cunțon, Dr. Silviu Dragomir, I. Duma, Victor Eftimiu, I. Enescu, Aurel Esca, Elena Farago-Fatma, Em. Gârleanu, Dr. Oaisifor Ghibu, Octavian Goga, Eugen Goga, Ion Gorun, A. Herz, Constanța Hodoș, I. I. Lăpădatu, E. Lovinescu, Dr. I. Lupăș, Liviu Marlan, Dr. I. Mateiu, Octav Mînar, Corneliu Moldovan, Dr. G. Murnu, D. Nanu, V. C. Osvadă, I. Paul, Clucinat Pavelescu, H. P. Petrescu, Ecaterina Pitș, Gh. Popp, Dr. Sextil Pușcariu, Dr. P. Roșca, G. Rotică, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Săulescu, M. Simionescu-Râmniceanu, V. Șorban, I. U. Soricu, Victor Stanciu, Caton Theodorian, D. Tomescu, Lazar Triteanu.

ABONAMENT:

Ediția simplă

În Austro-Ungaria:

1 an . 20 cor., 6 luni . 10 cor.

Pentru preoți, învățători și studenți:

1 an . 16 cor., 6 luni . 8 cor.

În România și străinătate:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

Ediția de lux

În Austro-Ungaria:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

În România și străinătate:

1 an . 32 cor., 6 luni . 16 cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 14 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în indroi postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul“, Sibiu (Nagyszeben).

Cărți mai nou apărute:

Buțureanu, M. C., Femeia, studiu social. Cor. 3.—

Buțureanu, C. V., Școala nouă și disciplina prin libertate. Prelucrată în românește după E. Picard. Cor. —50.

Candiano-Popescu, Al., Răsboiul neatrănării, istorie critică. Asaltul și luarea redutei Grivița. Cor. 3.—

Diamondy, G., Chemarea codrului, poveste vitejească în 3 acte. Cor. 1.50.

Din vremile prorocilor. Cuvinte pentru zilele de azi. Cor. —12.

Irimescu-Cândești, I., Pe drumurile cadrilaterului. Impresii și note, cu o prefață de C. Banu. Cor. 1.50.

În țara lui Vlaicu. Adunarea cea mare a „Asociațiunii“ ținută în Orăștie la 14—15 Septembrie 1913. Cor. —80.

Lăzăr, St., Floarea Betuliei, roman din epoca asiro-babiloniană, trad. de A. Ciura. Cor. 1.80.

Lovinescu, E., V. Negruzzi, vicața și opera lui. Cor. 2.—

Maior, Dr. G., La hotară, descrierea regiunii munților noștri din punct de vedere economic. Cor. 3.—

Pătrășcanu, D. D., Timoteiu Mucenicul, schițe, amintiri. Cor. 2.—

Simionescu-Râmniceanu, M., Proplee artistice. Articole teoretice și dare de seamă. Cor. 2.50.

Stoica, Gh., Alte vremuri, schițe și povestiri. Cor. 2.—

Virgiliu, Eneida, traducere de N. Pandelea. Cor. 2.50.

Vlahuță, A., Din trecutul nostru, cu ilustr. de Stoica. Cor. 3.50.

Zaharia N., Ce este fericirea. Diferite concepții despre fericire. Cor. 1.—

— Cugetători și literați străini. Hippolyte Taine. — Guy de Maupassant. — Honoré de Balzac. — Shakespeare. — Ivan Turghenev. — Gorki. — Epicur. — Kant. — Psihologia lui Hamlet. Cor. 2.—, ediție de lux Cor. 2.50, ed. amator. Cor. 3.—

— Sentimente — Pasiune. Patriotismul. — Bunătatea. — Mălțiozitatea. — Amiciția. — Disprețul. — Afinitatea sufletească. — Resemnarea. — Lașitatea. — Timiditatea. — Sinceritatea. — Gelozia. Cor. 2.—, ediție de lux Cor. 2.50.

Catalogul la cerere gratis și franco.

Cereți catalogul librăriei.

Se află în depozit la librăria lui W. Krafft în Sibiu.

Expedierea se face mai ușor trimițându-se banii înainte, adăugându-se la prețul cărții încă 30—40 fil. pentru expedierea francată eventual încă 25 fil. pentru taxa de recomandație.

Orice reproducere fără indicarea izvorului e oprită.

Ion Brezeanu.

Un om de spirit, luminat și mare amator de artă, pasionat mai ales de teatru — răposatul Iancu Alecsandri, fratele celebrului poet, — povesteă odată următoarele:

Aflându-se la Paris, ca agent diplomatic, primii într-o zi vizita unui tânăr compatriot, înarmat cu un pachet voluminos de recomandațiuni oficiale și private. Tânărul, care debutase pe scena Teatrului Național din București, dovedise de timpuriu multe bune dispozițiuni, așa că ministerul școalelor îi acordase o bursă spre a studia și a-și perfecționa talentul în capitala Franței, metropola artei dramatice. Fericitul debutant cerea agentului român un mijloc de introducere pe lângă vreunul dintre maeștrii mari ai scenei franceze. Iancu Alecsandri se află în cei mai buni termeni cu toți artiștii parisieni; în deosebi, eră prieten de aproape cu cei dela Comedie. Fără multă vorbă, tânărul obținuu ce dorea — o scrisoare cordială către un vestit pensionar al casei lui Molière.

A treia zi se întâlnește Alecsandri cu acel maestru și află că tânărul se introdusese destul de frumos. Marele artist îi spusese să-și aleagă un rol pe care nu-l mai jucase; tânărul își alesese unul de premier sujet fort — o mare îndrăzneală, de sigur.

„Ai și gust și curaj; bravo! e un rol foarte greu, dar e în adevăr foarte frumos; merită să-l muncești. Prea bine. Studiază-l și, după ce-l vei învăța cum se cade, vino câte-o oră pe săptămână la mine, să văd ce poți și să-ți dau cu dragă inimă orice poze poți.”

Dar, ceva mai mult. Tânărul debutant român făcuse maestrului o excelentă impresie; se arătase foarte simpatic și foarte desghețat.

„Știi că sunt îndrăzneți și inteligenți românii d-voastre; da, foarte inteligenți!”

Asta a măgului, se înțelege, amorul propriu al boierului român, cald liberal dela 48. Dar înă bucuria lui trebuiă să fie în curând culminată. La o următoare întâlnire cu pensionarul dela Comedie, coconul Iancu a aflat că Românii trec nu numai în privința curajului, dar și în privința inteligenței, orice măsură — sunt prea din cale afară inteligenți.

Ce se întâmplase? — Peste cinci-șase zile dela primirea rolului, nou pentru el, tânărul se întorsese radios la maestru: studiasse rolul, îl învățase — ce e drept, pe ici pe colo nu știă poate exact textul — dar, altminteri, îl învățase destul de bine, și eră gata să se supună la examen.

„Amicul meu — i-a zis francezul — dacă d-ta poți face atâta în câteva zile, un singur consiliu ți-aș mai putea da: întoarce-te numai decât în țara d-tale. Te asigur că eu nu te mai pot învăța nimica; din contră, aș putea eu învăța dela d-ta; atâta numai că ți-ai pierde vremea de geaba; nu mă simt capabil de asemeni tours de force; și mă pot prinde că toată lumea aici la Paris îți va spune acelaș lucru.”

*

Dacă maestrul francez, greu la pricepere, a rămas uimit în fața unui îndrăzneț debu-

tant român, ce ar face când i-aș spune că se poate o minune și mai mare? — Un rol izolat, o concepție singulară, independentă de orice condițiuni de ansamblu, în fine, o exhibiție de virtuozitate personală — caleavalea. Dar a studiază, a ști și a jucă în câteva zile o piesă întreagă?...

„Cum? domnule. A realiză în mai puțin de o săptămână o complexă simfonie, în care instrumentele sunt suflete de oameni cu atâtea nenumărate coarde trupești — mișcându-se de colo până colo, evitându-se, căutându-se, ciocnindu-se, stăpânindu-se, izbucnind; tot atât de elocvente în tăcere ca și vorbind; denunțându-se cu atât mai sigur, cu cât se ascund mai discret; și, în acest complex întreg, păstrându-se cu scumpătate ritmul strict necesar al acțiunii, atât de variat și de bogat în nuanțe!... În câteva zile!... Dar e peste putință... Dar mai lesne aș putea crede să-mi spui că edificiul Teatrul Național, a cărui reparație neisprăvită durează de vreo cinci ani, s'a clădit în trei zile întreg din temelie până în vârf, cum se clădesc la solemnități arcuri de triumf din scânduri și mucava!... A! domnule, ori vrei să răzi de mine, ori ești un ignorant în materie... ”

— Mă iartă, domnule, nici una, nici alta...

— Atunci...

— Atunci, poftim, mă rog, cu mine la teatru.“

Și ne ducem... După ce ieșim, francezul meu, adânc afectat, îmi spune:

„Păcat! Ați avea câteva bune dispozițiuni, câteva instrumente convenabile... Dar ce teatru! Dumnezeu! Dar, bine, d-le, asta este pur și simplu recitarea silită, și încă nu tocmai fidelă, a unei bucăți literare, mai mult sau mai puțin interesantă ca fabulă, mai mult sau mai puțin sărată ca dialog de spirit; e o recitare făcută de câteva persoane în costume, mai mult sau mai puțin potrivite cu epoca în care presupunem că se petrece fabula. Am auzit numai vorbele, și încă și acelea erau cetite cu egala emfază, nu vorbite cu potrivită sinceritate. Însă în teatru, ca și în lume, vorbele constituiesc numai o parte a existenței; și o dovadă despre asta este că, afară de cazuri foarte rare de superexcitare, oamenii vorbesc pe

rând; unul spune, iar ceilalți tac și ascultă. Dar, dacă ascultă și tac, asta nu însemnează că au încetat să trăiască; cele ce aud și văd, cele ce înțeleg și simt fără să fi auzit sau văzut, li afectează pe fiecare într'un deosebit fel, în felul necesar determinat de firea lui. În viață, de zece ori mai mare rol au ochii și sprâncenele decât gura: vorbele fără ochi au prea puțină căldură; ochii fără vorbă pot spune multe. Și nu numai ochii și sprâncenele pot fi mai elocvente decât gura. Orice mișcare poate spune mai multe decât tirade întregi... Un om nu mai poate suferi descrierea unei nenorociri ce i s'a întâmplat; nu te mai poate privi în față, pe tine, povestitorul; își întoarce spatele, acoperindu-și ochii cu amândoi pumnii încheștați: în mișcarea umerilor, în strânsoarea dela ceafă, vezi bine câte lacrimi și cât de amare varsă ochii ascunși... Dar mai trebuie oare exemple?“

*

Pretențioasa teorie a francezului mi-a deșteptat două depărtate reminiscențe.

Celebrul Millo jucă în beneficiul său la Bossel o piesă din franțuzește cu câțiva actori de strânsură. Într'o scenă unde Millo, ca baron, sfidă pe un marchiz, baronul începe:

„D-le marchiz, când e cineva poltron ca d-ta!...“

Dar actorușul privi pe baron cu ochi mirați, ca și cum n'ar fi fost marchiz ofențat, ci spectator interesat. Millo reîncepe:

„D-le marchiz, când e cineva poltron ca d-ta!...“, apoi printre dinți, încet: „Ci su-pără-te, nene, pentru Dumnezeu!“

Aș! Marchizul, deloc. Millo urmează:

„... Când e cineva laș... (încet) În-crun-tă-te, omule, ce dracu!“

Marchizul nu cedează; ba nici nu-i dă replica. Baronul încet:

„Ci zi, nene!“

De prisos. Atunci, văzând că marchizul e din cale afară solid, Millo se hotărăște să sacrifice scena și zice tare:

„Dar... o să te superi, că văz că nu te superi; dar... o să-mi zici mizerabil! că văz că nu-mi zici. Ei bine! să ieșim, d-le marchiz!“ și, încet: „leși, nene, că m'ai omorât!“

Marchizul poltron a fost mulțumit să iasă, urmat de aplauzele sgomotoase ale partenerului, care înțelesese bine toată greutatea

tiradă: povestea unei femei, cu toate amănuntele și cu nenumărate exclamațiuni, cum se prăpădise amantul ei, amicul lui, într'o

Ion Brezeanu.

situației baronului. Ce e drept, tânărul artist nu studiasse la Paris, — eră producție curat națională.

Neuitatul Dragulici, care, pe lângă extraordinar talent, aveà și mult spirit, trebuia să debiteze într'o dramă romantică o enormă

cursă infamă, întinsă de vrăjmași. Dragulici se plângeà de lungimea paragrafului și prețindeà lui Pascaly, directorul, să i-l mai condenseze:

„Nu din pricina mea; eu îl zic, să fie și de două ori mai lung; dar mi-e milă de Mița.

— Firește, zice Mița, cu naivitatea-i cunoscută; încai, tu vorbești; dar eu... ce să fac un sfert de ceas?"

Dragulici răspunde:

"Să-ți cumpăr o oacă de mere, să le rumegî cât m'oiu bălăbăni eu; să nu zici că ai stat de geaba în picioare."

*

Nu, să fim drepți; să lăsăm deoparte pentru moment amorul propriu național și să mărturisim că francezul, făcând observațiile de mai sus, ar avea multă dreptate. Și aci îmi vine la îndemână să dau, ca vechiu sufler și regisor, câteva povețe amatorului de comedie.

Amatorul, la teatru, nu face, ca unele persoane din loji, concurență de declamație actorilor, fiindcă asta supără pe alți spectatori, cari întorc involuntar privirile către d-ta sâsâindu-te; și dacă, din nenorocire, mai ești și urît, nu șade frumos să se uite atâta lume la d-ta și să șoptească: după ce e urît, mai e și prost și obraznic! Tacî frumușel la locul d-tale și ascultă cu atenție. Cu urechea fii într'un loc, dar fii cu ochii în patru. Ascultă ce vorbește un erou; dar privește și ce face când vorbește, și ia seama bine dacă se potrivește cum este cu ce spune, și în același timp privește mereu și pe ceilalți cari tac, să vezi ce fac. Controlează, cu toată severitatea bunului simț, dacă se potrivește cum sunt eroii cari nu spun nimic cu ce spune eroul care vorbește. Nu scăpă un moment pe niciunul din ochi. Într'un cuvânt, ascultă și privește pe Dragulici, dar nu pierde o clipă din vedere pe Mița — numără-i cu stricteță merele. Vei constata cu metoda aceasta lucruri foarte ciudate: de exemplu, că un personaj tăcând se potrivește mai bine cu spusele altui personaj, decât acesta însuși cu spusele sale chiar. Cu metoda aceasta îți vei da seama, cum nu-ți dai acuma, pentru ce, cu tot piperul pus de unul, bucata ce ți-au servit-o a fost sarbădă: piperul unuia a fost insuficient ca să ridice gustul atâtor pumni de spanac pe care ceilalți colaboratori, tăcând sau vorbind, i-au aruncat rînd pe rînd în oală. Astfel vei înțelege că marea chestiune în arta de execuție este temperamentul și marele secret

al unui teatru este acordul perfect al temperamentelor.

Mai întâi trebuie să ai temperamentele, și pe urmă — pe urmă să înțelegi că nu le poți găsi acordul perfect în câteva zile.

*

Neîndoios, avem artiști de mare temperament în Teatrul nostru național. A-i pomeni pe toți și a face analiza rațională a jocului fiecăruia, ar fi o lucrare prea grea pentru mine — sunt prea mulți. Deocamdată mă mărginesc a spune câteva cuvinte asupra unuia, care mi-a atras acum în urmă cu deosebire atenția: Ion Brezeanu.

Fără pretenție de a decretă talente, dar și fără nici o ezitare, citez a spune: Brezeanu este un extraordinar temperament, o natură desăvârșită de artist, unul dintre rarele fenomene cari pun adânc marca lor pe o întreagă epocă artistică. Este un Dragulici, e un Iuliaș, un Mateescu; probabil ar putea fi un Millo... Ar putea — dacă... Dar despre acest dacă, mai la vale.

Vedeți — nu vorbesc decât de concepțiile lui mari — de artistul nostru în „Mort fără lumânare“, în „Doctorul fără voie“, în „Scrisoarea pierdută“, în „Noaptea furtunoasă“, în „Avarul“, și judecați despre minunata bogăție a invenției lui, varietatea fantaziei lui, puterea stăpână cu care-și face palpabile concepțiunile. O fibră a ființei lui nu s'a-stămpără o clipă; toate lucrează potrivit ca într'un traiu adevărat și sincer. Și ceea ce face să se ridice așa de sus creațiunile tânărului artist este dragostea călduroasă cu care el le îmbracă pe toate într'un fel de atmosferă lirică particulară.

Uitați-vă la Sganarelle, stricatul cela de lemnar, cât e de simpatic când, cicălit de nevestă, îi spune fierbând: „Te... bat!“ Cât e de drăgălaș când, scos din fire, chiar o bate! Dar întâlnirea cu doica? Cu ce admirație nesățioasă o privește! cum îi sticlesc ochii lăcrimoși și cum își linge buzele ca de cea mai fină dulceață! Cu cât de exaltată galanterie se apropie să-i cerceteze laptele! Dar modul vertiginos cu care vechea slugă de doctor debitează frânturile incoherente de fraze latinești, ce-i sbârâie încă prin minte!

Uitați-vă la nenea Nae Ipingescu, gravul ipistat din „Noaptea furtunoasă”, cu cât tact și cu câtă discreție știe el să cultive amiciția cetățeanului Titircă și stima întregii familii a acestuia! Cu câtă vervă lămurește pe amicul său asupra binefacerilor sistemului democratic a sufragiului universal, preconizate de tânărul liberal Venturiano! Cu câtă seriozitate desleagă el la sfârșitul piesei încurcătura, când recunoaște pe romanticul publicist, pe care-l admiră prin luminată convingere! — Ipingescu, acest tip de farsă groasă, se ridică prin interpretarea sobră și rafinată a lui Brezeanu la dignitatea adevăratei comedii.

Aceeaș favoare o capătă prin interpretarea lui Brezeanu și tipul revoltător de trivial al cetățeanului turmentat din „Scrisoarea pierdută”. Artistul nostru se afirmă și aci ca un talent de elită, confirmând încă odată clasicul precept că și un monstru urcicios redat de artă trebuie să placă. Din acel respingător alcoolic, Brezeanu face o nesămuit de interesantă întrupare. Are acest cetățean turmentat atâta dulceață în ochi și pe buze, atâta măsură în mișcări, atâta onestitate și mansuetudine în suflet, încât încetează a mai fi un tip real înjosit; el se ridică sus și ia proporțiile largi și demne ale unui tip abstract: simbolul unui popor întreg. Uite-l! În schimbul unei închipuite îndreptări de sufragiu, el este, aci îmbrățișat, aci îmbrâncit, când curtenit, când batjocorit, — rând pe rând, aplaudat, huiduit, ridicat pe brațe, tăvălit prin noroiu, pupat, bătut, îmbătat și mistificat; arareori, par’că și-ar înțelege ciudata soartă, lucid, dar e pe loc iar buimăcit de câte i se întâmplă; măhnit, dar tot glumeț; beat, dar cuminte; vișios, dar cinstit, se supără o clipă de ceea ce, pricepând turbure, simte limpede că se face cu dânsul; apoi, recăzând de bunăvoie în amăgire ca într-o ultimă scăpare posibilă, urmărește cu tenacitate suprema lui mângâiere, — sâmburele mistificării! rădăcina soartei lui! — caută mereu și fără preget să afle dela măcar cine, până nu se închide urna: „el!... pentru cine votează?... el?” Și în sfârșit, — lumea noastră nu-i atât de rea pe cât se spune, — i se dă mângâierea: află în sfârșit dela

doamna Trahanache pentru cine votează și, triumfător, aleargă să-și exercite, suveranul! dreptul de a stăpâni prin liber sufragiu. Pentru aceea, când se serbează victoria electorală, omul ridică din toată inima-i recunoscătoare toastul lui „în sănătatea coanii JoiŃichii, că e damă bună!” Dragostea sinceră cu care Brezeanu își motivează toastul este o culme teatrală. Cu două vorbe spuse cald din adâncul sufletului, el pune un fel de pe-

Ion Brezeanu în Ion Nebunul („Năpasta”).

cete morală pe o poemă, poate, condamabilă, pe o operă intelectuală de o moralitate cu drept cuvânt atât de contestată. După toastul lui Brezeanu, un om de inimă nu poate ieși din teatru fără să se împace, ba oarecum chiar să simpatizeze, cu distinsa damă de lume și cu bețivul josorît de cârciumă, — două creaturi greșite, rătăcite, vinovate, Dumnezeu știe din ce pricini, dar bune — zică ce le place ipocriții! — cu siguranță, bune.

Și când face Brezeanu, cu atâta covârșitoare putere, aceste două superioare creațiuni? — Când încă este caldă memoria celor doi mari predecesori — fie-le dânsa totdeauna iubită și respectată! — neuitații Iulian și Mateescu.!

Cine poate pătrunde intimele jocuri ale spiritului nostru, captiv subtil în greul trup?

Cu cerbicea încovoiată ședeam în fundul unei loji la o reprezentație a „Scrisorii pierdute”, gândind la acū vreo cincisprezece ani. Melancolia îmi apucase capul bine cu amândouă mâinile și-mi lingeă rar și apăsât fruntea și ochii, cum linge felina obrazul prăzii pe

Ion Brezeanu în Ipingescu („O noapte furtunoasă”).

Am simțit — lucru ce nu mi se întâmplă foarte des — că ochii mei sunt uzi; erau balele melancoliei. Totdeauna am auzit pe scenă explicația cetățeanului turmentat, care aduce „adresantului cu domiciliul cunoscut” pierduta scrisoare regăsită. Am ridicat mâna de pe ochi și prin perdeaua lor umedă, sub slaba lumină a lustrului, am văzut alături de mine în lojă, am văzut bine pe vechiul meu prieten Mateescu. Am vrut să strig, am dat să fac o mișcare, dar am rămas mut și încremenit pe loc, atât de absorbit urmărirea el desfășurarea priveliștii de pe scenă. Cu ochii-i mari fără clipire, cu degetele înfipte

pe rampa de catifea a lojei, cu capul pornit înainte, cu finele lui buze strânse, extaziându-se treptat și transfigurându-se ca sub farmecul unei nespuse bucurii ce i se apropie și-l apucă tot mai mult, Mateescu a urmărit toată scena, și când cetățeanul turmentat a ieșit plecând triumfător în fuga la vot, Mateescu s'a ridicat în picioare și a început să aplaude frenetic... — L-am văzut numai; palmele nu-i sunau... Apoi s'a întors cu fața radioasă către mine, și l-am auzit distinct șoptindu-mi: „Ah! ce frumos!” În sgomotul aplauzelor, cortina s'a lăsat; lumina aproape moartă a candelabrelor electrice a reînviat... Mateescu pierise de lângă mine — se dusese la locul său...

Am alergat pe scenă. L-am îmbrățișat pe Brezeanu cu căldura de care eram capabil acum cincisprezece ani, așa de cald, că, o clipă, n'am putut ști cine e lipit de pieptul meu — el ori Mateescu.

Fii ferice și vesel acolo unde-i fi, iubite prieten dispărut! Cetățeanul turmentat tot trăiește, e sănătos și bine, și mă însărcinează să-ți spun că, d'aci de departe, te salută grațios.

Cea mai nouă creațiune a lui Brezeanu este Harpagon — o muncă de ani. De câți?... Vezi acest prețios mărgăritar? Spune-mi ce vârstă are... Cum o să poți socoti în ce moment anume s'a întăritat un punct pe corpul unei stridii? Cine ar putea afla când anume a căzut într'un creier sămânța unei opere? Dar mai la urmă, ce-ți pasă de sămânță și de muncile de rodire prin care ea a trecut? Iată rodul generos — Harpagon întreg.

Pentru cine știe ce e vorba, Harpagon este unul din rolurile cele mai grele din câte s'au putut vreodată închipui: tip abstract — întemeiat aproape peste tot pe ideatiune, și numai în două-trei momente pe acțiune; ascunzând foarte slab, sub o înfățișare comică și nu prea, un caracter tragic; antipatic până la hidros; aci naiv până la imbecilitate, aci șiret până la infamie; când neîncrezător până la absurd, când credul până la ridicul; totdeauna crud ca o fiară, și toate astea nu pentru el, ci pentru patima ticăloasă și

blestemată, care-l chinue, îl roade, îl stafi-dește.

Brezeanu poartă pe umeri această colosală greutate, cu perfectă siguranță a ritmului, fără un moment de oboseală, de sforțare sau ezitare. Ce mască! Ce ochi! Ce siluetă. Sunt prea multe, ca să le pot numără amănuntele acestei desăvârșite creațiuni, a cărei culme este vestitul monolog dela sfârșitul actului al patrulea.

Acî îl așteptam cu multă emoție, firește, dar fără nici o teamă. Cu două zile înainte de prima reprezentație, am asistat la repetiție. Fără să-i fi făcut vreoa observație, că nici n'aveam vreuna de făcut, Brezeanu mi-a spus:

„Mi-e peste putință să mai fiu sobru și concentrat la monolog: trebuie să izbucnesc, trebuie să-mi dau drumul cu toată puterea.

— Firește că trebuie, i-am răspuns.

— Da — adăugă el, după un moment de gândire — da... Dar... Harpagon... stâr-pitura asta neputincioasă de șaizeci de ani... se potrivește să aibă atâta putere? Nu cumva trebuie să alerg la alt artificiu?

— Ba, de loc!”

Și i-am făcut scurt — e de ajuns cât de scurt pentru inteligența lui — teoria moto-riilor animați, care trebuiesc să dispună tot-deauna de o rezervă de energie înmagazinată. Iată o globă spetită și stinsă de puteri, pe care n'ai crede-o în stare să se mai târască trei pași. Călărețul e atacat de vrăjmași ar-mați, cari descarcă focuri asupra-i. El smu-cește frâul, dă pînteni și țipă desperat. Atunci globa năucă dă drumul rezervei de energie: din câteva sărituri supreme, a urcat dealul; într'o clipă a fost departe de primejdie. Poate crepă în vârful dealului, dar l-a urcat. Este incalculabil în câtă putere mecanică se poate transformă energia înmagazinată, cheltuită dintr'o singură dată.

Brezeanu a surâs, mulțumit că, fără să fi cunoscut teoria, îi știă intuitiv adevărul; și cât îl știă de bine ne-a dovedit-o la repre-zențație. În monologul lui, Harpagon, ridicat la cea mai înaltă treaptă de iritare, s'a arătat în stare să cheltuiască o putere colosală, pe care nimeni nu i-ar fi bănuir-o până aci. Și atât a cheltuit-o de generos, încât un singur răs n'a venit din toată sala să turbure ne-

potrivit liniștea care ne trebuia tuturor pentru a contempla acel înfiorător fenomen ce se chiamă cea din urmă desnădejde.

Dacă a putut în unele momente să ne facă acest nefericit să rădem de prostiile și rău-tățile la care-l împinge detestabila-i patimă, de astădată nu mai e de glumit: stăm în-groziți în fața celui sbucium. E un suflet de om smăcinat până în fundul fundului. Urțiosul acum ne interesează și ne atrage; încet-încet, văzându-i amarele lacrimi, îi uităm păcatele, îl compătimim, plângem de mila lui, și rămânem înnecați de emoțiune, când, după ce aruncă oribila amenințare cu casne și călăi, pleacă nebun să-și găsească — ori comoara, ori moartea.

O altă creațiune de mare preț a lui Bre-zeanu e, fără îndoială, Vlad, idiotul din „Mort fără lumânare“ al d-lui I. Bacalbașa. În această întunecată tragedie a mizeriei și a ignoranței, figura idiotului strălucește tot așa de tare ca și fatalitatea care aruncă în peire pe trei oameni. Este un moment în care idiotul, fără să asculte la cele ce se petrec împrejurii, la chinurile de teamă și de remușcare ale criminalilor, stă înlemnit în picioare, drept cu lumânarea aprinsă n' mână; nu mișcă de loc; fără să clipească, se uită țintă spre cer; numai pupilele-i mai trăiesc, dar așa de puternic, încât se vede bine că în ele s'a concentrat acum toată flacăra vieții; ele se strâng încet-încet, arzând din ce în ce mai viu, ca și cum ar ochi o lumină depărtată în firmament, care crește din ce în ce mai scilpitoare. Momentul acela de extas religios este de o frumusețe uimitoare. Și când e silit să se ascundă într'o tainică bunul nenorocit, cât de blând și de frumos se roagă: „Mă duc... dar... să nu mă omoriți!...”

Dar doctorul Purgon din „Bolnavul în-chipuit!...”

Cine a fost la teatru a trebuit să observe, ca și mine, un fenomen foarte curios. Până la intrarea mândrului savant, piesa merge, spre mulțumirea tuturor, bine; e un e n t r a i n remarcabil, cum nu se vede foarte des pe teatrul nostru. Dar iată că vine demnul doctor Purgon. Cum apare, atmosfera se ridică la o înălțime neobișnuită. Atunci începe cascada

lui tunătoare de indignare, de imputări, de recriminări și amenințări. Ce vervă fosforică! Promițând nenorocitului bolnav moartea sigură ca pedeapsă a revoltei contra științei, Purgon iese spumând. A intrat, a uimit, a răsturnat, a devastat și se duce ca o furtună luminoasă, ca un meteor orbitor... Iar după ieșirea lui?... Atmosfera scade repede, așa că toată lumea, actori și spectatori, sunt apucați de frig, se simt stăpâniți de o jenă pe care cu greu ar mai putea-o disimula.

*

Marele Millo — e de mult de-atunci — dedeă un beneficiu în Teatrul Național, cu spectacol variat. Pentru ridicarea cortinii jucă un vaudeville din franțuzește: Un bal din lumea mare. Ziua, nu putuse face repetiție generală; eră foarte bolnav. Dar nu eră chip să se amâne spectacolul — altă zi nu se mai putea obține la teatru până peste o lună. Seara l-au adus în trăsură închisă. L-am văzut înainte de ridicarea cortinii. Eră pierdut, zdrobit de friguri: sudori aci reci, aci fierbinți îi acopereau chipul; ochii rătăciți; tremură ca varga ținându-se de o culisă, pe care o clătină mărunțel. Am crezut că n'are să poată ieși în fața publicului, sau dacă l-or vârf cu deasila la replică, are să cază în scenă ca o cârpă. M'am dus în cușcă — eu eram sufler. Cortina s'a ridicat.

Eră o piesă bătrână. Un bărbier, căruia i-a fugit de vreo trei ani nevasta, nu știe omul cu cine, vine să pieptene pe o damă din lumea mare, care dă acum un bal splendid. După ce isprăvește lucrul, vrea să iasă; dar greșește ieșirea și se pomenește chiar în salonul de danț. Aci își povestește scurt publicului aventura cu nevastă-sa, și, profitând de greșeala lui, își imprăstie în toate colțurile salonului reclama de coiffeur. Dar iată că sosesc dănțuitorii. Un cadril nu e complet, Un baron cu baroana și o altă

damă caută un cavalier. Până când să se explice bărbierul, dama stingheră îl ia drept un nobil și-l trage în danț. Danțând, omul vede vis-à-vis în baroana, pe cine? pe trădătoarea lui, pe fugara Fifina.

L-am văzut. Omul acela pe care, cu câteva minute înainte, îl lăsasem într-o stare atât de nenorocită, neputându-se ține pe picioare, a intrat ca o sfârlează în scenă. Până la intrarea lui, toți actorii jucau cu o vervă neobișnuită. Cum a intrat frizerul și s'a aruncat în danț, temperatura s'a ridicat de zece ori mai sus. La solo de cavalier, când, între două entrechats, se face recunoașterea, Millo s'a întrecut pe el însuși. Când a ieșit din scenă, se înțelege, au trebuit să-l ia pe brațe ca să-l ducă în cabină; dar nu e mai puțin adevărat că în a doua piesă într'un act, în care Millo nu jucă, toți aveau aerul mai moleșit decât varza acră uitată 'n ploaie.

*

Asta e în teatru primejdia distanțării covârșitoare. Ce primejdie! pe de-o parte; dar pe de alta, și ce noroc! Numai unul care distanțează astfel poate marcă o epocă.

Termin aducându-mi aminte de ce spuneam mai sus: Brezeanu este un Dragulici, e un Iulian, un Mateescu. Ar putea fi un Millo dacă...

Dacă se va feri totdeauna și, ce e mai greu, va fi ferit de metoda cu care lucră protejatul de odinioară al lui lăncu Alecsandri; dacă direcția teatrului va înțelege că în fața unei așa valori individuale trebuie deschis un câmp cât mai larg, și dacă va fi secundat de câtră camarazii săi cu dragostea ce trebuie s'o inspire sufletelor alese superioritatea talentului — atunci Brezeanu va fi fost, cândva, una dintre personalitățile cele mai strălucite ale artei la noi, un spirit dintre cele ce pot evocă o epocă de literatură dramatică națională, un artist care va fi făcut onoarea scenei române cât va fi fost să fie vremea lui.

Caragiale.

Fragment.

Rupe lanțuri, poezie,
 Fă din limbă și din lege
 Pentru cei săraci o țară
 Unde cântecul e rege.
 S'avem și noi locuri unde
 Să ne-adăpostim cu drept,
 Când ne-o adună din drumuri
 Maicele cu cruci pe piept...
 După ce ne-am dat obolul
 În a viselor răsboiu
 Porțile să se închidă
 Între lume și 'ntre noi...
 Mă zăresc însămi pe mine
 Pe vre-o laviță 'n brădet,
 Am pus cărjile de-o parte
 Am cerut maicelor, harfa,
 Cânt, așa de vreme lungă,
 Nu mai pot agonisi...
 Ce frumoasă e 'nsărarea
 Celor care știu iubi,

Carmen Sylva mi-e aproape
 Văd castelul între brazii,
 Cânt de dragul ei și-mi curge
 Lacrimi, râuri pe obrazi.
 Stau pe-un loc două morminte
 Sub o umbră de gorun,
 Unul dintre adormiții
 Mi-eră frate, frate bun.
 O femeie și-o copilă
 Vin adesea la mormânt,
 Ne 'ntâlnim cum se 'ntâlnește
 Dor cu dor și gând cu gând.
 Lacrimile lor învie
 Floricele și brădui,
 Ale mele ard pământul
 Nu le plâng pe groapa lui...
 Dacăr înțelege omul
 Tot ce-i pare-a 'ntrezări
 În oglinda patimilor
 Chinurile s'ar rări.

Maria Cunțan.

 Postumus cântă.

Cum treci în mersul tău strălucitoare
 Ca zorile-așteptatei dimineți,
 Prișcep c'abia acum se lămurește
 Ascunsul rost al tristei mele vieți.

Și știu al cui e farmecul și focul
 Ascuns în bietul suflet obidit,
 Căci azi prin tine 'n purpur se îmbracă
 Al visurilor mele Răsărit.

Și știu acum de ce 'ndurata fire
 În suflet mi-a sădit fiorul sfânt:
 A mai rămas o inimă pe lume
 Și pentru ea trăiește al meu cânt.

Mărit să fie visul și durerea
 Pământului pe care te-ai născut.
 Mărită fie clipa 'n care ochi-ți
 Întâia oară cerul au văzut.

Mărită fie ruga 'nfiorată
 Ce 'ntâia oară 'n vers ți-a tremurat
 Și raza aurită de lumină
 Pe care ea spre cer s'a înălțat.

În chipul tău vorbește armonia,
 Care conduce-a lumilor vâpăi
 Și cerul îndurat întreg seninul
 Și-a coborât duios în ochii tăi.

Mărită fii ca soarele de vară
 Spre care-atâția ochi privesc cu dor,
 Ca stelele ce pe întins de ape
 Mângăie pe pribegi cu raza lor.

Fii bună ca pământul ce prin tine
 Spre ceruri ruga caldă și-o îndreaptă,
 Fii binecuvântată ca lumina,
 Pe care el de veacuri o așteaptă!

I. U. Soricu,

Maria^{no} Ciucurescu.

Pentru Românii din Ardeal acest nume abia începe să fie rostit cu drag și cu sfințenie. Pe unde a trecut, pe la Alba-Iulia, Blaj, Orăștie, Sebeș, Făgăraș, ca și pe la noi, la Sibiu, femeia aceasta, atât de dăruită de Dumnezeu, ne-a fermecat cu graiul ei limpede ca izvoarele munților românești, căci cuvântul ei ce desmiardă auzul pică în sufletele noastre însetate ca stropul de apă binecuvântată pe care drumețul îl așteaptă de lungă vreme...

În regatul liber al fraților noștri Maria Ciucurescu e de mult o poadoabă a scenei românești și ori de câte-

ori i se rostește numele, sau e arătată cu degetul când trece strada „Uite Ciucureasca!”, — frunțile se înseninează, gurile surăd, căci

odată cu numele ei apare amintirea atâtor clipe de veselie, de humor dumnezeesc, de însuflețire neștearsă.

Rudele Mariei Ciucurescu se găsesc și azi pe valea Gîlortului și la Brașov, în Schei. Sângele ardelesc și cel oltenesc au turnat în vinele ei focul acela aprinzător de inimi și au plămădit temperamentul acela răscolicilor, veselii aceea exuberantă, cari dau atâta miez cuvântului ei, atâta sprinteneală de căprioară mișcărilor ei și atâta duh și frumuseță românească chipului. Sca-pără ochii ca scânteile din amnar și când o prinde gura

Mariei Ciucurescu să grăiască, să rădă, să cicălească, apoi uiți de toate grijile de pe pământ, atâta „vino 'ncoace” a pus

Dumnezeu în această desăvârșită femeie și artistă.

Cu toate acestea vieța ei de artistă n'a fost pat de roze: a avut de luptat, din co-

Maria Ciucurescu în d-na Hilarius („Păpușa”).

pilărie, cu sărăcia, apoi cu greutățile pe cari teatrul românesc le-a întâmpinat în dezvoltarea sa.

Maria Ciucurescu a învățat să cetească, chinându-se a descifra la lumina lunei — căci lumânarea eră scumpă! — „Dramurile Parisului”, cum se zicea pe atunci. La vârsta de 7 ani a trecut cu părinții ei în Dobrogea de curând anexată și la 15 ani, măritată, a debutat la Brăila, cu trupa Burienescu, în „Baba-Hârca”.

În 1884 venind în București, după câteva reprezentații date în grădina Rașca, atrase atenția tuturor prin talentul și frumuseța sa, așa încât direcția Teatrului Național pe de-o parte o angajă ca elevă, iar pe de altă parte o înscrișe în Conservator pe care-l

absolvi cu premiu. Numaidecât începù munca pentru Maria Ciucurescu: opereta, comedia, feeria, drama au fost rând pe rând încercate cu succese tot mai mari de cătră Maria Ciucurescu.

Martina din „Doctorul fără voie”, Toaneta din „Bolnavul închipuit”, Dorina din „Tartuffe”, Frosina din „Avarul”, subretele din „Nebuniile amoroase”, „Legatarul universal”, „Mincinosul” au făcut din Maria Ciucurescu un stâlp al teatrului clasic al lui Molière, Regnard, Corneille.

Zița și Veta din „O noapte furtunoasă”, Mița din „D'ale Carnavalului”, Zoe din „O scrisoare pierdută” au consacrat-o cea mai mare dintre interpretele teatrului lui Caragiale. Nemuritorul maestru venind la direcția Teatrului Național nu cunoșteă puterile Mariei

Maria Ciucurescu în Toaneta („Bolnavul închipuit”).

Ciucurescu și aproape s'o dea la o parte. A fost destul să o vadă de câteva ori ca Maria Ciucurescu să capete roluri peste roluri și să rămâie una din admirațiile lui Ca-

ragiale, din casa căruia nu avea voie să lipsească în anii din urmă, ori de câte ori venia pe la Berlin. Mult îi plăcea lui Caragiale să stea de vorbă cu eroina comediilor sale! În teatrul românesc, autori ca Grigore Ventura, Polizu Micșunești, Ursachi erau fericiți să încredințeze roluri Mariei Ciucurescu.

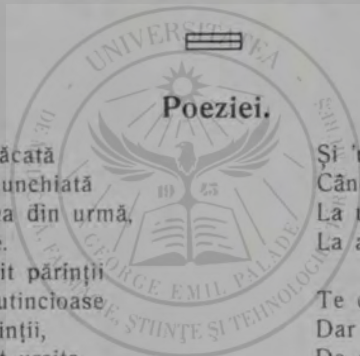
Astfel a jucat pe Safta Baltescu din „Copila din flori“, pe Zoe din „Lizi“, pe Coana Zinca din „O căsnicie“, în care ne-a înveselit acum atâta și pe noi, pe Smărăndița din „Rămășagul“, Anica din „Sburătorul“, Coana Mândica din „O suharea la mahala“, Rița din „Do'n Wagmistru“, Eraclița din „Deputatul Tatei“, Uța din „Microbii Bucureștilor“ — fără să mai vorbim de alte zecimi de roluri, tipuri, fie de comedie, fie de dramă, variind ca gen dramatic, dela cerșitoarea Frochard din „Două orfane“ până la baroana

din „Punctul negru“, sau doamna Schirmer din „Prostul“.

Nesfârșită este scara talentului dramatic al Mariei Ciucurescu și dacă așteptăm ceva este ca anul viitor, când va reveni la noi, să ni se arate în roluri cât mai diferite. Va fi și anul când împreună cu frații noștri din regatul liber vom putea sărbători, în deplină cunoștință a puterilor acestui mare talent, treizeci de ani de muncă și devotament necintit al Mariei Ciucurescu către prima scenă națională.

Până atunci, urându-i multă sănătate și mulțumindu-i din suflet, că a venit să ne grăiască dulcea limbă a neamului și să ne aducă veselie românească, strigăm cum strigă toți acei cari o acoperă de flori în ținuturile noastre ardelenesti:

„Să ne trăiască!“

Poeziei.

Săracă, desbrăcată
Te văd îngenunchiată
Pe treapta cea din urmă,
Senină poezie.
Nu ți-au cerșit părinții
Cu mâni neputincioase
La ușile credinții,
La ce ți-a dat ursita
Așa o soarte ție.

Ridici îngenunchiații
Și mângâi împărații,
Aprinzi cu 'ndemănare
A sufletului pară,
La toate cele sfinte
Izvor ești de vieață,
Frângi pietrii de morminte;
Dar nu poți să dai pâine
La cei ce te creară.

Sămânța ta răsare,
Căci ea în fiecare
Din noi e sămănată
Și-așteaptă învierea,
Ești sufletului mamă

Și 'n ceasurile sfinte
Când dragostea ne chiamă
Lă unul ești iubire,
La altul ești durere.

Te cântă, te 'nțelege
Dar cine-o să se lege
De cuibul de chilie
În care-un om așteaptă,
Senină, desbrăcată
De el vor să te știe...
Iubirea lui cântată,
În chinurile sale
Te văd îngenunchiată.

O de-ar putea să fie
Și omul din chilie
Senin cum e poetul
În clipa 'n care scrie...
O de-ar putea să poarte
Pacinic până la moarte,
Făr' a-și păta icoana
Tot ce e dat de soarte.

Maria Cunțan.

Ion Brezeanu.

Faima acestui nume a trecut de mult granițele țării. Cine n'a alergat, venind în capitală, să-l vadă pe scena Teatrului Național sau să-l găsească după spectacol în vreo cafenea sau berărie, încunjurat de-o ceată de oameni veseli, înveseliți de verva și de humorul lui cu care l-a dăruit D-zeu? Cine n'a văzut, și nu arareori, câte un local întreg ascultând cu gura căscată la glumele lui Brezeanu? Iubit de toți, acest copil răsfățat al publicului românesc pe unde a trecut și trece nu lasă în urma lui decât veselie și dragoste. Un mare artist pe scenă, e tot așa de mare artist și în viața de toate zilele. Stai cu el zile și nopți fără să ți se urască. Glumele și apropo-urile lui sunt de multe ori scâpărătoare. Înzestrat cu o inteligență afară din comun, vede adânc lucrurile. De-aceea glumele lui, de cele mai multe ori, au mult înțeles în ele. Marele Caragiale îl iubiă mult și se uită la el ca la un copil minunat.

Rolurile, pe cari le joacă, fie de comedie, fie de dramă, el le joacă cu toată sinceritatea. El redă oameni întregi, caractere depline. Nu face din personajii, pe cari le intrupează, caricaturi. Ipingscu în interpretarea lui Brezeanu e un om foarte serios, e chiar puțin ursuz. Tot așa mahalagiul din „Căsnicia“. E un om foarte serios și foarte îngrijat când vine la d-nu a ocaz și-i spune că are trei proceste. Aceasta e caracteristica jocului lui în toate rolurile.

Și totuș cât haz produc aceste personaje interpretate de el! Cât adevăr și câtă simpatie pune în ele. Cât de adânc știe el să se coboare în inima acestor bieți oameni — căci sunt oameni și ei — de cari noi nu putem să ne ținem răsul.

Dar în Ion Nebunul din „Năpasta“! Câtă putere, cât adevăr și câtă simpatie aruncă artistul în preajma acestui nenorocit. Câtă sinceritate! Sinceritatea e toiagul cu care Ion Brezeanu intră pe scenă în orice rol, fie de comedie, fie de dramă. E un artist care

are respect de publicul care-l ascultă și de-aceea el se prezintă serios și convins în personajii ce le joacă.

Oct. C. Tăslăuanu și Ion Brezeanu.

A fost o mare bucurie pentru ardeleni când s'a auzit că are să vie acest popular și desăvârșit artist al Bucureștilor. Eră de altfel și singurul nume cunoscut și la noi din trupa cu care a venit d-l V. Antonescu. Și nu credem că exagerăm când îndrăznim să afirmăm, că primirea plină de entuziasm ce s'a făcut acestei trupe se datorește faimei numelui lui Iancu Brezeanu. El a fost mult așteptatul și pe el voiă lumea să-l vadă, să-l cunoască și să-l admire. E adevărat că nu ne-am înșelat în așteptările noastre. El ne-a dat cele mai înălțătoare clipe de artă și din marele lui talent ne-a împărtășit și pe noi, cari nu-l vom uita niciodată, după cum ne place să credem că nici el nu ne va uita pe noi!

C.

Trăsurica verde.

Nu mai țin minte prin ce întâmplare norocoasă pusesem mâna pe niște parale, nu multe, dar de-ajuns ca să-mi pot vedea de sănătatea cu care de mulți ani nu mai mă puteam lăuda. Ani de-arândul îmi tocaseră destul la ureche toți doctorii din oraș: „Du-te, du-te, du-te la niște băi. Să vezi cât o să-ți facă de bine“. Și-mi pomeneau numele tuturor stațiunilor balneare din Europa. Dumnezeule, ajunseseam să cunosc atâtea nume de localități, încât nici pe vremea când învășasem geografia în gimnaz nu știam mai multe! Căci mie, de câteori auziam un nume nou, mi se părea că acela e adevărata, unica mea salvare, și mi-l împăream bine în memorie. Dar zadarnic purtam în cap acest index nesfârșit, zadarnic îmi aranșasem o întregă bibliotecă din „Itinerariile“ stațiunilor balneare din Europa, nici într'un an nu puteam pune de-oparte paralele de lipsă pentru împlinirea acestui vis. Ajunsesem ca doctorii mei, — cari din fericire îmi erau toți prieteni și nu primeau niciodată un onorar — să se teamă de complicațiuni cari mi-ar fi putut deveni fatale. Inșă chiar temerea lor, de care îmi vorbeau cu înconjur bine susținut, nu mi-a fost de nici un folos. Nu puteam pleca.

Eram pe vremea aceea slujbaș la un Consistor episcopesc, slujbaș cu leafă destul de ridicolă, și, cum apucase să mi se scutere floarea tinereții în burlăcie, nu mai aveam nădejde să mă căsătoresc. Apoi, singur în lume, toată lumea te 'nșală, dela croitor până la cel din urmă băiat de stradă care-ți duce un pachetul până la gară. Spunând adevărul, răul ce se încuibase în mine cred că nici nu eră așa de mare după cum mi-l arătau prietenii mei doctori. Dar ei încălecau pe-un argument cumplit, care în ochii mei n'avea nici o valoare. Spuneau c'ar fi păcat de moarte să se prăpădească un om cu talentele mele.

Nu voiam nici eu să mă prăpădesc, nu pentru prostia ce spuneau ei, ci pentrucă iubiam vieța, așa bună-rea, cum se nimeria. Și, mai ales, din pricina asta cred că m'am

bucurat mai mult când, în anul acela, pusesem mâna pe niște parale.

Pornisem nehotărît unde mă voiu oprî: doctorii, prietenii mei, reușiră să mă zăpăcească desăvârșit. La gară, unul dintre ei voi să mă scape de plăcerile îmbulzelei dinaintea ghișeului cu bilete, și-mi răscurpără el unul până la K. Dupăce văzură și ceilalți trei, cari erau pentru alte trei locuri de cură, ce stațiune balneară eră scrisă pe bilet, se începû între tuspaturu, pentru a suta-oară, o discuție vehementă asupra acidelor ș'a sărurilor.

Noroc că trenul sosi în grabă, și cu el pornii și eu spre K.

*

Apă rece, pișcătoare, trei pahare, șase pahare, scâlzi, fricțiuni, dietă, plimbare, mai ales plimbare. Asupra condiției din urmă conveniră, din fericire, toți cei trei doctori pe cari îi consultasem la băi. Mă simțiam mai bine, dar de bună seama în urma noilor și feliuritelor impresii ce puteam câștigă aici, și astfel dup'o săptămână părăsisem toate ordinațiunile doctorești, afară de plimbare. Apa nu-mi făcuse plăcere mare niciodată, în bazele de scaldă se tăvăleau atâția ipopotami încât miroseau a rânzezeală, feciorii cari aplicau fricțiunile te schilăveau. Dar plimbarea! Dar parcurile, dar florăriile, dar pădurea veșnicului brad! Da, pentru acestea făcea să cheltuești douăzeci de coroane pe zi la hotel... Apoi lumea, lumea pe-striță, pompoasă, ciudată, învăluită în acel aer de sărbătorire forțată, care face pe fiecare bărbat, mai ales pe fiecare femeie, să fie mai nervoasă ca de obicei, să aibă priviri, zâmbete, mișcări neobișnuite mai înainte. Căci o veșnică sărbătoare nu poate să existe, iar dacă o vezi zile, săptămâni de-arândul, la aceiași oameni, nu e firească ci susținută cu mijloace despre existența cărora nici ei nu ș'au putut da bine seama că sunt cu puțință. Omul, când vrea, întrece natura. Și impresia aceasta mi-am câștigat-o în zilele celea dintâi ale petrecerii mele în K. Oaspeții de-aici vor să trăiască într'o

continuă sărbătoare; mai ales fiecare femeie, cât de cât frumoasă, pare un adevărat magazin, ori un limens acumulator de priviri, de zâmbete, de mișcări, de undulări ale trupului. Mă gândeam: aici pe fața fiecărui

Dar atunci lumea asta curioasă, care uneori reușă să-mi fie chiar simpatică, îmi dăduse destul de gândit și-mi ușură trecerea zilelor, făcându-mi să-mi uit mizeriile pentru cari venisem aici. M'am ales de-atunci c'o sen-

Maria Ciucurescu, Ion Brezeanu, d-na Mărioara Antonescu, d-l Victor Antonescu.

om trebuie să cetești o suferință învăluită în zâmbetul speranței de însănătoșare. Dar pe fața celor mai mulți ceteai dorința sălbatecă de-a petrece, de-a se bucura, de-a birui, de-a umili. Acum, explicarea cred că o aflu în faptul că cei mai mulți dintre oaspeți nu erau bolnavi, nu veneau să se cureze ci să se „distreze“.

sație neștearsă, și care cred, că e profund omenească: Cum se schimbă un om când altul se uită la el! Aproape toată sărbătorirea forțată ce stăpâneă aici cred că izvoreă din acest adevăr.

Ce eră să fac și eu aici decât să mă plimbu și să mă uit la alții? Dar asta n'a ținut decât până în săptămâna a treia a petrecerii mele

în K. Eră o zi de Luni, pe la mijlocul lui August. La prânz se descărcase năpraznic una din ploile acelea răsunătoare, care bate cu furie din picuri mari și grei, văjăind în văzduh, durduind pe coperișe, plesnind ca niște ochiuri de sticlă în pulberea drumului, împrăștiind la început țâșniri fine de prav, umplând în clipa următoare drumul cu bălți și părăiașe. A fiert câteva minute, a făcut learcă pe câțiva oaspeți întârziați prin parc, cari intrau acum în restaurant subțiri și adunați, dar cu privirile aprinse, pe urmă s'a răbunat tot așa de repede. Gălăgia celor ce prânziau se auzi din nou.

Afară cărările se și sbiciseră. Mergeam întinerit de aerul plin încă de mireasma cerului. Parcul, florile, râdeau uimite. Petricelele pe cărări păreau niște picături de alabastru. Pe frunze, în razele soarelui, străluceau nestematele. Îmi caut banca mea de predilecție, sub un castan bătrân; eră încă umedă, din bogăția coroanei se coborâ greu, din când în când, câte-un picur, dar aveam o bucurie copilărească să fiu stropit de apă, să prind picurul în palmă.

Lumea începuse să roiască numai decăt, să umplă cărările printre flori, prin parc. Castanul meu eră ferit, c'o singură bancă sub el, dar de-aici puteam privi până departe.

Deodată pe cărarea care trecea mai aproape de mine zăresc o trăsuriică verde, foarte elegantă: mătase, aluminiu, gumă. O suceă o slujnică înaltă, subțirică, oacheșe, care stătea mereu aplecată ca și când ar vorbi cu cineva. Dar nu puteam deosebi pe cine duce în trăsuriică. Eră însă, deșigur, un oaspe nou, nu mai văzusem pân' acum trăsuriică. Mă ridic, cobor spre cărare, și, spre marea mea bucurie, văd că slujnica a întors pe-aceeaș cărare mica jucărie. Eu iubesc foarte mult copiii, și poate acesta e singurul motiv că uneori îmi blastem burlăcia. Doriam deci să văd pe acest mic om. Nu știu pentru ce, decăteori văd un copil curățel, am senzația că mă uit la un picur din seninul cerului.

Servitoarea ferise perdeluțele, soarele bătea acum din spate, și eu zării, sguduindu-mă până 'n adânc, doi ochi mari, albaștri, plini de o nesfârșită durere tăcută, de o nesfârșită melancolie. Priviau în gol, fără să clipească.

Am simțit un fior de ghiață: nu erau ochii unui copil. Arcurile viorii, sub ochi, erau toată pata pe fața lui de-un alb transparent. Obrajii lui rotunzi și plini erau de înger, erau de copil, dar pe fruntea lui boltită așa de dulce nu eră nici o adiere din lumina surizătoare a copilului. Slujnica purtă trăsuriică cu cea mai mare grijă, o feriă de petricică cea mai mică. O purtă foarte încet, abiă o mișcă. Din când în când îi spuneă, îi arată câte ceva copilului. Însă el părea că nici nu vede, nici nu aude. Purtă o bluzuță albă, câteva floricele albastre în jurul gâtului. Dar trupul i se puteă vedeă numai din brâu în sus. Încolo eră învălit c'o acoperitoare albă, fină. Puteă să aibă patru ani.

Trecui, în vârful ghetelor, pe lângă trăsuriică. Dar abiă a rămas în urma mea la câțiva pași, și simții că mi se oprește respirația: cunoșteam pe copil. Îmi răsări deodată convingerea aceasta: da, îl cunosc, sârmanul.

Zadarnic îmi ziceam că nici de unde să-l cunosc nu am, nici nu pot să-i zic „sârmanul”, pentrucă nu știam de ce boală suferă. A trebuit să mă întorc după trăsuriică și în ziua aceea am repețit-o asta și de douăzeci de ori. L-a plimbat, c'o mică întrerupere, la ojină, până spre seară. Și, de căteori treceam pe lângă trăsuriică, copilul eră în aceeaș nemișcare, din fața lui, din ochii lui radiă aceeaș melancolie dureroasă. Și, de căteori îl vedeam, îmi ziceam că-l cunosc. Mi s'a părut, dela o vreme că-i un început de nebunie la mine. Toată după'miaza m'am frământat cu gândul de unde-l cunosc și niciodată în vieața mea n'am fost mai trist ca 'n după'miaza aceea și zilele următoare.

Spre seară însă am băgat de seamă că nu numai eu mă interesam de copil ci și alți oaspeți, și faptul acesta mă mai liniști. Auzisem următoarea convorbire între doi domni: „Săracul, spun că dela genunchi i-s amputate picioarele.

— Ei aș! Nu poate încă să umble. Un fel de paralizie, curabilă însă la copii”.

Mai târziu văzui că de cărucioară se apropie o doamnă foarte elegantă, tinerică, dar cu câteva cute respingătoare în jurul ochilor. Eră slabă și foarte nervoasă. O mână înmănușată ș'a pus-o pe marginea trăsuriicii,

a făcut câțiva pași alături de ea, apoi s'a aplecat, a mângâiat obrăjorii copilului, care rămase nemișcat, apoi se depărtă, și în curând văzui alături de ea un ofițer dela artilerie. Doamna râdea acum și avea în râsul neclar ceva nervos, neplăcut.

În curând auzii înaintea mea conversarea asta între doi domni:

„E mama sârmanului copil.

— Svăpăiata aceea?

— Da.

— Și ofițerul e tatăl?”

Desluși un hohot de râs și cuvintele: Ei, aș!

Ca aproape toată lumea. Dela stațiunea aceasta balneară, și copilul și servitoarea și domni pe cari îi auzii vorbind erau străini. Români ne nimerisem în sezonul ăsta numai cinci.

Îndată după hohotul de râs am mers deauna la locuință, m'am închis în camera mea, nu mi-a trebuit cină, nu mi-a trebuit somn toată noaptea. O furtună de gânduri, zeci de combinații mi-au trecut prin minte, și cele mai deosebite simțeminte de durere mi-au trecut prin inimă. Pentru ce? Nu-mi puteam da seama. Dar mă simțiam legat de copilul acela mai mult decât de oricare altul din câți am văzut în viață.

Din după-ameaza aceea pentru mine n'au mai existat nici oaspeți, nici parc, nici strături cu flori, ci numai copilul din cărucioara cea verde. Ceream să-l întâlnesc cât de adeseori, mă plimbam pe aceeași cărare, ochii lui albaștri, vecinic mari, deschiși, îmi săgetau mereu inima, și eu începusem să iubesc săgețile acestea, cari îmi revărsau o nețărmită durere în toată ființa. Slujnica dela o vreme începui să-mi dea bună ziua, și adeseori îmi aruncă priviri ca și când ar cere ajutor dela mine.

Nu știam ce să cred. Unii ziceau că picioarele i-s amputate, alții că e numai un fel de paralizie, și iarăș alții întăreau că-i reumatic. Adevărul e că oaspeții se interesau tot mai mult de el, iar copilul se ofilia din zi în zi. De multe ori aveam senzația, că prin ochii lui privește sufletul unui om adult, care trăește, de mult, într'alte lumi. Poate pentru asta îmi părea mie cunoscut.

În zilele cele dintâiu doamna cea sveltă și nervoasă se apropiă de două-trei ori de cărucior, rămâne trei minute, îl mângâie, apoi zăream venind spre ea ofițerul cel dela artilerie, care, de câte ori se apropiă de ea, încordat, cam într'o lature, îmi făcea impresia unui ridicol și respingător cocoș ce se rățoește, se dă într'o dungă, sbârănind din aripa întinsă.

Dar cu cât mai mulți oaspeți se interesau

D-na Maria Antonescu.

de cărucioară și de copil, cu atât mai rar se apropiă mama de el. O vedeam și ici și colo cu artileristul, auziam râsul ei scârțâitor și aveam clipe de furie. Țin să mai spun că aproape tot ce auziam vorbindu-se despre copil, auziam din gura bărbaților. Femeile se interesau de el în măsură neasemănat mai mică.

Dumineca următoare s'a întâmplat ceva deosebit: copilul zămbia. Slujnica, veselă și ea, se plecă mereu și-i spunea câte ceva. Copilul zămbia din nou, un zâmbet care nu se poate spune prin cuvinte. Eră un zâmbet, care părea că-i dă viață. Și într'adevăr arată cu mult mai bine decât în zilele trecute.

În inima mea mulțumiam lui Dumnezeu că-l face sănătos. Altfel nu-mi puteam explica schimbarea asta.

Dar pe la patru după prânz văd că prin mulțimea oaspeților cari se plimbau răsbate, izbînd pe mulți în laturi, un bărbat voinic, brunet, cu ochii albaștri, un om cât un munte. Cu un cap eră mai mare decăt toți cei cari se plimbau, și astfel putui să-l urmăresc, să

D-na Ciucurescu și d-na Antonescu în „O căsnicie”.

văd că se îndreaptă, aproape alergând acum, spre trăsura cea verde. Îl observase de bună seamă și slujnica, căci oprise trăsura, ferise perdelețele și, c'un deget, arătă copilului direcția din cătrău venia uriașul. Copilul nu mai radea acum, eră transfigurat. Așteptă cu răsufllarea oprită. În urmă, când zări pălăria verde, un suspin adânc ieși din pieptul lui.

Tatăl se apropiă repede, cu brațele deschise. Eu stăteam, tremurând, la o oarecare

depărtare. Îmi părea că se scurg acum momentele cele mai solemne din vieța mea. Tatăl — căci nu mai mă puteam îndoi că-i el — se plecă asupra copilului și începă să-l sărute pe obrăjori, pe ochi, pe frunte, pe păr, ținându-l într'o îmbrățișare dulce.

Slujnica își dusesese batista la ochi și așteptă în tăcere. Tatăl nu se mai ridică dintre perdelețe. Eu? Eu am pornit acum, simțind că ceva s'a surpat în mine. Pentru ce nu-l luase în brațe?

Nu m'am dus însă departe. Am văzut că Dumineca după amiază și Luni înainte de prânz singur tatăl a purtat căruciorul. În tot răstimpul ăsta pe slujnică n'am văzut-o, iar mama o singură dată s'a apropiat și a schimbat câteva cuvinte cu tatăl. Dar copilul a zămbit până Luni la prânz. Atunci tatăl, după ce trecuse mai întâi pe la doctorul șef, porni la gară. L-am văzut. A mers împletecindu-se până la o trăsură. Părea un condamnat la moarte. Slujnica îi duse până la trăsură un mic geamantan. Am auzit când i-a spus:

„De azi încolo în toată Joia și Dumineca”.

După ce roțile sbârânăiră auzii vorbind:

„E tatăl bietului băiat.

→ Da. Frumos bărbat!

— Frumos și plin de sănătate. Cum se poate ca copilul lui să moștenească...“ N'am înțeles ce nume latinesc spusese.

„Ei, dar părinții totdeauna-s doi! auzii altă voce. Pe mama copilului o cunoști? Ce impresie îți face? Ea e dintr'un neam...“ Aici iar auzii un nume latinesc pe care nu-l mai țin minte.

„Iată una din marile tragedii ale vieții: să vezi cum ți se prăpădește copilul sub ochi și să nu-i poți ajuta. Tatăl l-a purtat pe unde numai a fost sfătuit. Anul trecut l-am întâlnit în M.

— Și nu e nici o speranță?

— Nici una.”

Nu știu ce vor mai fi vorbit acești străini, căci eu am plecat aproape alergând să întâlnesc cărucioara cea verde. Să fie într'adevăr atât de bolnav băiatul? Nu l-am văzut eu surizând? Nu erau fața și fruntea lui pline de lumină?

Au fost! Acum nu mai erau! L-am întâlnit și văzui, că albul feței lui deveni străveziu, ochii lui căzură în aceeași nemișcare, numai arcurile viorii se mai adânciseră.

Așteptam ca ziua Paștilor să sosească Joia, așteptă cu mine și băiatul și slujnica.

A venit Joia și Dumineca, și-o altă Joie și Duminecă, zile de surâsurî, de nădejde, iar între ele celelalte zile negre și nesfârșite. Trăsura verde eră cunoscută acum de toți oaspeții. Tatăl o purtă în acele zile mari, slujnica în cele nenorocite. Mama nu se mai apropiă decât foarte rar de trăsura. Ofițerul de artilerie nu se mai vede, dar acum eră unul dela cavalerie, pleș, cu două mustațe cât două coade de verigițe.

Copilul se sfârșia din zi în zi. Surâsurile de Joia și de Dumineca păreau că vin tot mai mult dintr'altă lume.

În săptămâna a patra dela apariția trăsुरiceii verzi, într'o Mercuri, am căutat zadarnic s'o întâlnesc. Toate cărările le-am cutreerat. Îndată ce-am ieșit în parc și n'am zărit-o am simțit o durere amară. Simțiam c'a murit copilul. Dar cercam să mă înșel. Am rătăcit în neștire până la prânz. Când sună masa mă aflam la poarta parcului. O trăsura se oprî și din ea se coborî un om care-mi părî că l-am mai văzut înainte cu mulți ani. Avea acelaș trup de atlet, dar capul îi căzuse adânc între umeri și ochii adânc în cap. Fața lui eră brăzdată și impietrită.

Când trecu pe lângă mine, fără să-mi dau seama ce fac, îmi ridicai pălăria. Eră tatăl băiatului. Ca atras de-un magnet puternic, am plecat în urma lui. Și nu m'am lăsat de el până ce nu m'am trezit într'o cameră tristă, îmbrăcată în negru. Copilul durmiă pe catafalc. De bună seama în clipa cea din urmă l-a simțit pe tatăl său aproape: un divin surâs îi încremenise pe buzele albe. L-am văzut! Nu-i erau amputate picioarele!

În cameră erau bărbați și femei. Tatăl se aplecă asupra mortului și rămase mut. Treceau minute, treceau sferturi de ceas și el nu se mai ridică. În cameră se strecurase o doamnă în negru. Eră mama. Fusese, de bună-seamă, înștiințată că venise tatăl. Ea cercă odată, de două ori să-i spună ceva. Dar tatăl rămase nemișcat. După aproape un ceas

se ridică în sfârșit. Eră alb ca și mortul. Mama voi să-i atingă mâna, dar el se feri, oftând din adânc. Își luă pălăria și pornî spre ușe.

„Mergi să ieși puțin aer? îl întrebă mama.

— Da. Să iau aer, răspunse el fără s'o privească.

D-na Ciucurescu și d-na Antonescu în „O căsnicie”.

— Bine faci. Recreiază-te puțin”, zise femeia. Și îndată ce ieși bărbatul dispărî și ea.

Peste vreo câteva minute toți oaspeții fugeau spre un tufiș al parcului. Tatăl zăcea întins pe spate, c'un enorm ochiu roșu în tâmpla dreaptă.

Mai aveam să rămân în K. două săptămâni. Plătisem hotelul. Dar, în mai puțin de-o jumătate de ceas, cu cel dintâiu tren, am plecat. De-atunci însă retrăesc de multe ori zilele acelea.

I. Agârbiceanu.

Cuprinderea oraşului Seres.

21 Octomvrie 1912.

Din depărtare, casele oraşului Seres, împrăştiate pe covorul unui şes nesfârşit, seamănă cu nişte piramide albe înălţate în mijlocul unei stepe. Moscheile fantastice răsar una lângă alta asemenea unor colonade bizantine. Ticheele, — mănăstiri în cari se

D-I Victor Antonescu în „Legea iertării”.

închină dervişii, — cu cupole cenuşii, cu zigzaguri de scări obositoare, încinse cu boschete ce amintesc pe acele din Meca, par nişte temple barbare, unde Mohamet şi-a făurit în vremuri visul unui nou cult, unei noi religii. Apoi... saraiele cu grădini de verdeaţă, cu ceardacuri discrete adumbrite de ramuri, ferestre înalte, ascuţite, împodobite cu gratii turceşti care împiedecă privirea drumefului ce-ar îndrăzni să surprindă vreo cadână la geamuri, au înfăţişarea unor străvechi castele străjuite de turnuri veghetoare.

În acest oraş al minunilor orientale, cavalerii bulgari cu săbiile smulse din adăpostul tecilor, pe tăişul cărora se însemnă povestea gândurilor lor biruitoare, ei cei dintâii pă-

trunseră înlăuntru ca nişte crainici ai libertăţii. În freamătul metalic al armelor urmă apoi grosul armatei cu frunţile bronzate de soare. Tunarii îndemânateci la țință aranjă şrapnelele prinprejur ca 'n urzirea unui asediu, iar comiţii cu feţele ascunse sub masca mongolă, în scăpărări de revolvere se împrăştiară îndată în umbra chioscurilor ca un nor purtător de fulgere albastre.

Prinţul Boris al Bulgariei, înfăşurat într'o zeghe — tâmbare aromânească ce-i fusese dăruită la Giumaia din partea vestitului patriot aromân Naşu Ghiţa, — îşi mângăie surâzător fruntea sub clina unei movile şi cu un gest suveran porunceşte garnizoanei străjuitoare să înainteze spre cetate. Generalul Vâlcof, — un monstru frumos cu nasul gros, în vârf ca sămburele unei piersici, — se urcă degrab într'un automobil luxos şi porni. Slave, un sublocotenent din regimentul 17 de pedestri, privindu-i ceafa încordată care formă gulere de carne în jurul tunicii, mă atinse cu cotul şi-mi zise:

„Vezi?... acesta-i sânge din sângele nostru.” Apoi urcându-ne într'o brişcă trasă de un roib bătrân şi slăbănogit ca o Rozinantă, am străbătut şoseaua spre Seres. Dealungul drumului erau risipite arme, obuzuri, baionete şi cisme părăsite de trupele turceşti învinse de panica morţii.

Când am ajuns în mahalaua Pende Pigadghia şi am văzut mulţimea musulmană care se refugiase aci din mii de oraşele şi sate, am avut impresia unui azil de suferinţă în care se tânguiesc vitregii copii ai soartei. Sub streşini, turcoace cu feregele sfâşiate, întoarse cu faţa spre ziduri ca să-şi ascundă chipul de ochiul străin, lăcrimează în sbuciumul unor presimţiri grozave. Altele, smulgându-şi părul frumos ca umbra palmierilor, înebunite mai mult de un fanatism religios îşi strâng pruncii la sân să-i omoare. Cele mai multe cu sufletul — o urnă de regrete, — îngenunchează pe trotoare şi înleştându-şi mâinile pe după gât suspină:

Ah... Iarabim, ne iazilmiştir bize!
Dumnezeule, ce ne-a fost scris!

În fața consulatului austriac, o ceată de albanezi ca niște ieniceri înspăimântați își leagă mâinile dealungul corpului și strigă în limba schipitară:

Erde cauri, erde cauri.
Vine ghiaurul, vine ghiaurul.

Mai jos, un grup de hogi refugiați, cu gestul unor califi din Cordova, se strecoară prin îmbulzeala oropsiților ce formează cu vaetele lor o babilonie de tânguiri eterne și pier ca niște fantome gonite de visele de toamnă. Lângă hotelul „Ieni-han“, triburi de țigani și țigance, cu înfrigurarea melancoliilor pustii în ochii lor negri, în ghesul foamei ce-i biruie, desculți și goi se aruncă în fața soldaților bulgari și atârându-se de hainele lor strigă printre lacrimi: — Maro... — pâine. Un caporal, scurt și gros ca un hipopotam, le dă brânci în noroiu și râde mulțumit de nefericirea lor.

Pe când pe drumuri se tânguiau cei învinși de necazuri, învingătorii în adumbrirea steagurilor săltau chicotind pe ulițe și prin cafenele. Clopotele cu timbrul metalic anunțau până departe în valuri șoptitoare biruința crucii. S'au urzit tedeumuri și băncete. Pe la porțile creștinilor atâră cununi de liane, panglici tricolore și flori. Din geamuri se risipesc peste capetele voevozilor confete și buchete de crisanteme.

Tovarășul meu, care până atunci tăcuse, însuflețindu-se de mișcarea veselă a locuitorilor îmi strânse brațul și zise:

„Uite o zi de renaștere pentru acești eliberați.“

În vremea aceea mai mulți copii bulgari, cu niște ciomege scurte puse la umăr ca niște arme, în pas neregulat se pierdeau printre mulțime înțonând marșul Șumi Marița cu adăugarea versurilor:

Bas, dva, tri. — Unu, doi, trei.
Turcino se scri. — Turcul se ascunde.

De-atâta drag, sublocotenentul îi îmbrățișă pe toți și le dete câte un ban. După aceasta am intrat în cafeneaua „Elefteria“. Eră plină de Greci uscați și palizi ca o stafidă de Corint. Pe la mese, în fața paharelor cu vin ce 'mbie la plăcerea lui Bachus, cântă ofițeri bulgari. În fund, lângă tejgheaf, o grecoaică tânără și blondă ca un miraj de lună, zâm-

bește însuflețită de veselia oaspeților. Mai la o parte, în jurul unui grecoteiu amețit de ambrozia viței, mai multe fete svânturate cîripesc la el ca la o cucuvea...

Am părăsit acest cinematograf comic cu o remușcare vie în suflet, căci privind din nou mizeria aceluia ce odată au cucerit ținut după ținuturi până la Viena, mă învinse ne-

D-l Victor Antonescu în „Legea iertării“.

statornicia lumii și durerea nesfârșită a unei vieți fără rost.

Cătră seară am vizitat cartierul turcesc. Când deschizi poarta unei case turcești ai impresia că pășești spre lumea basmelor orientale. Curtea pare un coridor boltit de ramuri, în umbra căruia se înalță în fund un harem alb ca un burg antic. Dar... ce-i mai frumos e că fiecare harem își are puțul sau cișmeaua, o grădină smălțuită, cu flori de Bengal, o cameră pentru baie unde se scaldă cadănele regine, o tambură atârnată după ușe, o păreche de dairele cu marginile de coajă de nuc, pe care-s prinse lame de metal ce sună la atingerea degetelor subfiri ale turcoaicelor, un chiosc tăinuit, — și în curte...

o portiță ce corespunde cu vecinii. La cele mai multe, sunt așternute pe jos cu chilimuri persănești; pereții sunt înfrumusețați cu podoabe de Damasc, iar sofalele sunt acoperite cu stofe prețioase de India. Ai crede că-s niște locașuri de iubire în cari... vieața patriarhală, lipsită de sbuciumul civilizațiunii, se scurge senină de-o veselie primitivă, fără capricii, fără regrete.

Târziu... când noaptea își așternea pe cărării perdelel ede umbră, în saraiul beului Mehmet-Ali, o cadână, care încercând să-și apere onoarea străpunsese cu hamgerul pe soldatul Hincef, eră bătută cu vârgi de fier și aiură în vaete sfășietoare. Guvernatorul,

auzind de îndrăzneala fiicei lui Mohamet, ca un Cain îndărjit de-o răscoală sufletească dete ordin soldaților să stârpească toată seminția Isliamă închinată semilunei.

„Odată pentru totdeauna vreau să strălucească pe cerul semilunei crucea biruitoare“, rosti el cu un glas vibrător, iar soldații și comiții, setoși de sânge, în zângănirea săbiilor se aruncară asupra refugiaților ca asupra unei prade.

În mai puțin ca un sfert de ceas orașul Seres se schimbăse într'o arenă romană, în care fiarele și orgia neronilor își manifestă cruzimea unei morți răsbunătoare!...

Salonic.

P. Papazissu.

Teatrale.

— Scrisoare din București. —

După puternica sguduitură ce s'a produs prin intervenirea țarei armate în conflictul balcanic, odată ce pacea a fost restabilită, valurile vieții publice românești au revenit la matca lor mai primenite par'că și mai pline de vigoare. Activitatea s'a pornit pe toate terenele cu mai multă însuflețire și cu mai mare încredere în izbândă.

Artele, cari se simțiau amenințate să fie înăbușite, au resuflat din greu și au început iarăș să-și ia sborul lor spre mulțumirea tuturor celor ce cred în ele. Teatrele și-au deschis larg porțile zăvorite peste vară și o lume nouă par'că, o lume mai vioaie și mai tânără umplu sălile de spectacole.

Teatrul Național își boteză începutul stagiunii în susurul plin de poezie al fântânei lui Horațiu. Frumoasa Getta coboară coasta ca o arătare nespuse de duioasă și adună flori, una câte una prin preajma Blanduziei. Și versurile nemuritorului Alecsandri se deșiră unele după altele ca niște flori de primăvară. Ca o adiere de tinerețe trece peste inimile artiștilor.

Toți, reînțorși din călătorii sau dela odihnă, unii dela munca de vară se întâlnesc veseli și se aștern cu dragoste pe lucru.

În pauze încep iarăș poveștile; pe unde au fost, cum au petrecut, ce-au văzut și fel de fel de întâmplări și de anecdote. De data asta vorbesc numai cei bătrâni. Cei tineri nu sunt acolo. Au plecat cu toții în campanie. Se vorbește de ei cu drag și cu și mai mare drag sunt așteptați să se reîntoarcă.

Stagiunea își desfășoară programul cu liniște și siguranță de drumul pe care are să-l facă.

În curând sosesc și „militarii“, toți sănătoși și voinici, și intră fiecare la locul lui în rândurile camarazilor, cari îi așteptau. Activitatea se desfășoară acum în întregimea ei. La teatru fiecare artist e o rotiță și toate trebuie să fie la locul lor ca să meargă mașinăria.

Piesele se perândă unele după altele în fața sălilor pline și entuziaste. După „Fântâna Blanduziei“, vine frumoasa și curata comedie germană a lui Paul Lindau, „Lorica noastră“, care intră numai decât în serie. E jucată admirabil de floarea artiștilor noștri, în frunte cu d-na Giurgea și Soreanu. Pe lângă ea își face loc larg strălucitorul poem în versuri al lui Rostand „Les Romanesques“, în românește „Romantioșii“, tradus de tânărul

și meșterul în făurirea versurilor Mircea D. Rădulescu. Aici strălucește, în mijlocul celor doi comici Beleot și Soreanu, sveltul și neobositul Tony Bulandra. E frumos ca un vis în rolul acesta și spune versurile cu mare artă.

Se reia apoi Hamlet, această piramidă Shakespeare-iană ce va străluci deapureri în pustiurile literaturii dramatice din toate vremurile. Sălile sunt tixite. Vine lumea să aplaude — când pe sentimentalul Demetriad, când pe vigurosul Bulandra. Nenorocirea prințului din Danemarca cu toată vechimea ei va rămâne veșnic nouă.

Să reia mohoritul „Cocoș negru”, unde marele Nottara își desfășoară toate gamele complexului său talent și Paianjenul, mult gustata comedie în care artiștii se simt ca acasă.

Cu pasul chibzuit și greu, cu figura smerită, dar cu ochii scrutători, furișând priviri ascuțite în toate părțile, apare „Vlaicu-Voda” din puternica piesă istorică a lui Al. Davila. Din moment în moment te fură și te nimește. Actul al patrulea e o măreție. Parcă te cobori adânc, adânc în fundul inimei neamului românesc. Și-apoi al cincilea, în partea în care Voda jelește pe Gruie și în el întreg sbuciumul neamului! Mie de căteori ascult piesa, actul al patrulea îmi face impresia unei biserică monumentale, iar al cincilea parcă ar fi crucea ce trebuie să strălucească deasupra. Crucea în care au crezut strămoșii noștri: poporul! D-l Demetriad interpretează pe Vlaicu-Vodă într'un mod superior.

Odată cu credinciosul Grue Moldovanul, care moare la sfârșitul piesei, se stinse și un tânăr artist, regretat de toți camerazii și de toată lumea care l-a cunoscut. Fac această apropiere fiindcă în „Vlaicu-Vodă” a jucat pentru cea din urmă oară bietul Constantin Nedelcovici. Eră un artist de temperament, un suflet distins, și un om de mult bun simț. Fie-i pomenirea curată cum a fost și inima lui!

S'a jucat apoi „Magda”, cunoscuta piesă a lui Sudermann, în care Agatha Bârsescu eră magistrală. D-na Sturdza îl dă o interpretare personală, primită și aplaudată și de public și de presă în unanimitate.

Piese românești nouă vor fi puține în anul acesta. Se aude până acum de „Bunicul”, o nouă comedie a lui A. de Hertz și de-o piesă „Învinșii” de Chirișescu, un nume nou în teatru. Despre amândouă aceste piese se vorbește mult bine. Se mai aude că are să se joace și puternica dramă „Se face ziuă” a lui Z. Bârsan.

În vederea formării unui repertoriu al Teatrului Național, pentru care actualul director d-l Al. Davila își dă multă osteneală, s'a comandat din străinătate decoruri și costume nouă pentru piesele Ovidiu și Răzvan și Vidra.

Tot spre scopul stabilirii unui repertoriu, Direcția a luat admirabila hotărîre, ca artiștii tineri să dubleze rolurile cari le convin din repertoriul ce se formează, ca astfel pentru orice moment, pentru orice eventualitate, teatrul să dispună de mai mulți artiști cari să știe acelaș rol. Artiștii tineri sunt entuziasmați de această măsură.

În curând se va mai pune în repetiție „Romeo și Julietta” și „Visul unei nopți de vară” de Shakespeare, în admirabila traducere a mult regretatului Șt. O. Iosif.

Se mai vorbește de reluarea lui Ruy-Blas al lui V. Hugo și despre „Hoții” de Schiller, piesă care nu s'a mai jucat de mult pe prima scenă a țării și în care Nottara are în Franz Moor o creație extraordinară.

Toate acestea, cum zic, se joacă în vederea formării unui repertoriu al Teatrului Național.

După cum se vede arta dramatică românească e pe cale de-a intra pe-un drum adevărat și după dezvoltarea pe care a luat-o teatrul în timpul din urmă suntem siguri că va ajunge la înălțimi nebănuite.

Veturio.

ROMANUL REVISTEI „LUCEAFĂRUL“

Arhanghelii

de

I. Agârbiceanu.

(Urmare.)

VII.

Văleni, la Nașterea Domnului.

Dragă Vasile!

Numai cât am sosit dela biserică! Degetele nu vor să m'asculte cumsecade, și abia pot țineă condelul în mână. E un ger ne mai pomenit pe la noi, zăpada scânteiază din nenumărate ținte de argint, ulițele sunt pline de cântecele omătului, și toată noaptea, peste zi chiar, trosnesc coperișele de șindilă. Drumurile sunt tari ca de os alb, pline de dungi verzui. Toți se grăbesc, m'am grăbit și eu dela biserică pân' acasă și totuș am degerat de jumătate. Să vezi ce roșii mi-s urechile, și din obraji îmi svâcnește mereu căldura! ... Dar, să-ți scriu! Ce frumos a fost azi în biserică! Lume multă, mai multă ca de obicei, și părintele Murășanu a predicat așa de frumos despre Hristos care s'a născut în sărăcie, deși a fost cel mai bogat dintre bogății lumii. Spunea părintele că Fiul lui Dumnezeu a vrut să ne dea o pildă nouă oamenilor despre împăcarea cu lipsele materiale ale vieții și despre luptă continuă pentru câștigarea comorilor sufletești, cari sunt adevărata bogăție.

Eră aproape aceeaș teză pe care o susțineai și dumneata în șirul „Adevărata fericire e în noi înșine“. Și... m'am gândit la întâiul volum ce mi-ai dat și la multe... multe...

Desigur părintele Murășanu a spus cu intenție predica asta. Căci, vai, mi se pare că Vălenarii vor trebui să se mai gândească și la astfel de învățături...

De mult mă tot lupt cu mine însă-mi să-ți scriu ori ba despre cele ce se petrec în vremea din urmă în Văleni, și mai ales la „Arhanghelii“. Trebuie să-mi mărturisesc păcatul că, cecece m'a reținut mereu să-ți împărtășesc noutățile acestea, a fost teama ca nu cumva să te înstrăinezi de mine. Vai, e adevărat că eu am credință nemărginită în tine, dar gândurile de îndoială îmi vin fără voia mea. Le alung, și se apropie tot mai multe. E vorba, dragă Vasile, că la „Arhanghelii“ s'a isprăvit aurul, sau, cel puțin e pe calea de-a se isprăvi foarte repede. Adevărul e că galeria cea veche a trebuit să fie

părăsită, și că piatra ce se scoate din cea nouă e foarte schimbăcioasă. Casa noastră se pare că s'a răsturnat, nimic nu mai e la locul său, și-i o tăcere grea neîntreruptă. Și tata și mama sunt de nerecunoscut. Mama a îmbătrânit cu zece ani în aceste șase săptămâni, căci, dragă Vasile, de-atâta vreme s'a întâmplat nenorocirea și eu nu ți-am scris nimic. O să mă ierți, nu-i așa, dacă-ți voi spune că-mi eră teamă să nu mă părăsești dacă m'ai ști săracă? Apoi eu nici nu putusem să-mi dau bine seama de toată greutatea loviturii ce-l izbise pe tata. Eu, de altfel, nici acum nu cred că-i o nenorocire în ce s'a întâmplat, dar, pentru părinții mei zic. Acum nu mai pot să-ți ascund nimic, și dacă judeci și tu ca părintele Murășanu, simt că pot vorbi fără nici o teamă cu tine.

Da, iubite Vasile, nu numai că „Arhanghelii“ au căzut, dar îmi pare că tata și-a isprăvit și banii. Chiar înainte de sărbători a trebuit să le rămână dator băieșilor. Îți pare de necrezut vestea asta, știu, dar te asigur că e adevărată. Așadar tu nu mai ai de-a face c'o fată avută, să bagi bine de seamă! După cât îmi pare Ghiță a prevăzut de mai de mult lucrul acesta, când ne scria mereu că în curând se vor delătură piedecile căsătoriei noastre.

Oare să se fi delăturat cu adevărat? Oare, chiar prin faptul că-s săracă acum, să nu crească alte piedeci? Nu știu pentru ce mă tem, deși-s convinsă că tu nu dai mult pe avere... Poate unde sunt silită să trăiesc între acești doi oameni pe cari îi biciue mereu desnădejdea, în casa, în aerul ăsta plin par'că de presimțiri tot mai rele. Poate spaima ce adie mereu prin camerele noastre se coboară fără să vreau și în sufletul meu, și cearcă să mi-l robească!

Iată și acum, îmi pare că-s într'un sicriu. E atâta liniște la noi de-ți ține urechile. Și, doamne, cum m'aș simți eu de bine în pacea asta adâncă, pe care am dorit-o de-atâteaori, dacă n'aș ști că părinții mei, unul într'o odaie, altul într'alta privesc încrămeniți în gol! Cât aș fi eu de fericită că am scăpat de veșnica larmă ce umpleă în sărbători casele noastre, dacă înghețul din privirile lor n'ar pătrunde până la mine și nu mi-ar răci inima, um-

plând-o de spaima că te voiu pierde! Ade-vărat că aş fi şi mai fericită, dacă părinţii mei ar judecă în felul meu şi nu s'ar lăsa aşa sdrobiţi de-o întâmplare. Dar norocul acesta mi se pare că nu-l voiu avea niciodată. Şi tata şi mama şi-au umplut atâtea vreme sufletul numai cu baia asta, încât mi-e teamă că golul ce-l au în ei acum nu-l vor mai putea umplea cu nimic!

Sunt slabă de altfel şi eu că nu cutez să le vorbesc, să-i îmbun. Nu ştiu de ce, poate unde presimt că nu m'ar ascultă niciodată.

Afară — sărbătorile sunt vesele, dragă Vasile. Birturile gem de oameni, sunt pline de larmă, de cântece. În biserică au ascultat cu mare încordare predica părintelui Murăşanu, dar, îndată ce au eşit s'au pus pe chef. O! Băieşii ăştia mi se pare că-s toţi pe-o formă: până au din ce chefuesc fără nici o grije.

Aşa aş vrea să te văd acum, să fiu lângă tine! Imi pare că să mă atingi c'un singur deget şi toată teama mi s'ar topi! Să nu te superi drăguţule, dar... te iubesc din zi în zi tot mai tare, şi nu uită că-s femeie, cu cât te iubesc mai mult cu atâtea imi creşte par'că şi teama de-a te pierde!

Uite, niciodată nu ți-am luat în nume de rău că-ți petreci cu domnişoara Laura, dar de când încep să mă tem, simt o înstrăinare tot mai mare față de fetița aceea. Imi zic acum: poate să descopere mai multe calități bune în ea decât în mine! Vai, noi am fost așa de puțin laolaltă! Am trăit într'un sat și am fost străini! Cum să mă pot gândi în liniște la domnişoara Laura când imi zic că ea într'o lună a avut ocazia să vorbească cu tine mai mult decât eu într'un an? Mai prânzești și acum la ei? Vai să ști de câteori, în timpul din urmă, nu-mi zic așezându-mă la masă: „În clipa asta se așază și Laura lângă Vasile, ori în fața lui!” Și mă ridic fără să fi gustat din bucate! Simt, iubite prietino, că gândurile acestea mă vor neliniști din ce în ce mai mult, și prevăd că vieța mea de-aici încolo va fi tot mai întunecată. Grăbește deci și-mi răspunde, și m'asigură! Ori mai bine lasă Gurenii și vino acasă! Vai cât aş fi de fericită să te zăresc în curând cum treci pe la fereastra mea, care acum e așa de tristă!

Elena.

VIII.

Toate camerele din birtul lui Spiridon, și sala cea de petreceri, gemă de lume. În jurul meselor rădeau, cu paharele înainte, bărbați, femei gătite de sărbătoare. Geamurile erau asudate, picuri grei se rostogoleau neîntrerupt pe ele. Cei mai mulți dintre Vă-

lenari își petreceau cu bere. Paharele mari se înșiriau pe mese, încununate cu spumă albă; ciocănitul lor se auzia mereu din toate părțile, urări de noroc, de sănătate se ridicau de pretutindenea. Câte unul, mai grav zicea:

Nașterea lui Hristos
Să ne fie de folos!

În sala cea mare lumea se grămădea tot mai tare spre mijloc. O mare de capete pri-

C. Mărculescu.

viau surizând spre un omuleț, care stând în mijloc vorbiă cu aprindere, gesticulând neîncetat. Din când în când izbucneau hohote de râs din mulțimea ascultătorilor, și unii puneau întrebări omulețului. Acela tăcea câteva clipe, își ațintea apoi în gol privirile cari sclipeau ciudat, și începea să vorbească din nou. Eră slab, uscat, cu capul mare, cu mustața și barba rară, omul care propovăduia din mijloc. Picioarele-i erau slab legate, mâinile prea lungi. În ființa lui întreagă părea că numai ochii trăiesc. Eră foarte palid.

El eră lângă masa la care ședea fostul societar dela „Arhanghelii” Gheorghe Pruncul și notarul Popescu. Pruncul îl omenise c'un pahar de vin, apoi îl întrebase așa în glumă par'că: „Ei, Nichifore, și spui că sboară vâlva de pe la noi?”

Nichifor nu prea eră obicinuit să bea; așa chiar dacă-l îmbiă vr'un om mai de seamă. Un pahar de beutură eră de-ajuns ca să-l stelească ochii, să cadă într'un fel de visare și să-și înceapă poveștile pe cari le vântură mereu prin Văleni și prin satele vecine. Nu-i prea plăcea nici să muncească, poate dacă-l ardea lumina la deget. El trăia mai mult din cinstea ce i-o făcea azi unul mâne altul.

Nichifor, după ce-i pusese Pruncul întrebarea, clătina de câteva ori din cap și începă pe-o voce groasă:

„Sfântă Precestă-troiță și sfântă închinăciune, sfânta zi de azi, a luminatei nașterii lui Hristos și a sfinților apostoli! Toate câte-s pe pământ sunt dela Dumnezeu lăsate și oamenilor date ca să-l preamărească pe el. Dar oamenii se umplură de draci, în fiecare om nouă draci, în fiecare drac nouă scorpionii și s'au apucat cu toții să calce legile Celui preamărit. Vai vouă celor ce veniți de dimineață în crijmă și vă umpleți inima cu beutură bețivă în loc să v'o umpleți cu rugăciune! Vai vouă căci credeți că aurul nu mai seacă din munți. Diavolii ce-s în voi vă orbesc să nu vedeți, vă astupă urechile să nu auziți cum fâlfăie vâlva din aripă, gata de plecare!“

El tăcu și privi în pământ. Oamenii se apropiu tot mai mulți îngroșind roata în jurul lui.

„Astă-primăvară, alaltă-primăvară, am adormit cu capul pe-o piatră în pădure începă din nou, foarte repede, Nichifor — am adormit ș'am visat și n' am văzut toate podoabele raiului și pe Maica Precestă plângând cu lacrimi grele. Plângea și plângând s'a coborât pe-un nor de lumină și mi s'a oprit deasupra capului și m'a întrebă cu blândețe: Dormi Nichifore? Nu dormi Precurată, zic, că-s prea frumoase podoabele raiului ce mi s'arată. — Ți plac podoabele și luminile raiului, Nichifore? mă întrebă Sfânta. — Plac Precurată, zic, și mult așa da să pot sta ia' colo sub umbra pomului înflorit în care se joacă cei doi îngerași. — Vezi Nichifore, zice, toate bunățile, toate frumusețile raiului sunt pentru oameni gătite, când vin osteniți din lume să se odihnească. Da nu, cei mai mulți nu le-o zări, nu s'or odihni că s'au abătut din căile Domnului. Pui de pasere am încălzit la sânul meu și s'au schimbat în șerpi, și aleargă toți către șerpoaica cea bătrână care este muma draçului. Și încălecă pe coada șerpoicii celei bătrâne și scriptoroaica-i duce în iad și-i tăvălește în căldările cu smoală. — Vai de mine, zic, Sfânto, doar n'o ajunge și robul tău Nichifor să fie încolțit de ghiavolul? Nu, Nichifore, zice, — că de aur nu

te bucuri, la beutură bețivă nu te lăcomești, îți zici ocinașile și fugi din căile păcătoșilor. Dar mulți din satul tău cari răd acum vor plânge, și mulți cari sălteză de bucurie s'or ghemui de dureri cumplite. Ci dacă ai milă de oameni, du-te și spune-i directorului dela „Arhanghelii“: roburile de satana întoarce-te la Dumnezeu că perirea este aproape, nu te satură de aur ci te satură de cuvântul domnului. Și du-te la tovarășii lui și le spune: pocăiți-vă, timpul s'a apropiat. Și mergi la tovarășii dela „Pintenul“ și dela „Vlădeasa“, dela „Ungurul“ și dela „Colțul Caprii“ și spune-le că mânia Domnului e deasupra voastră și mergi grabnic în birturi și răstoarnă mesele, varsă beutură și alungă pe ghiavolul. — Vai de mine, zic, Sfânto, atâția să fie întovărășiți cu mamona? — Atâți și mai mulți încă, și-o fi zilele lor cele din urmă mai rele decât cele dintâi, și om se va alungă pe om, și nu va fi lor mântuire în ceasul acela. Dar tu, Nichifore, vrei să fi prorocul lui Dumnezeu și să vestești oamenilor pocăința? Precesta s'a uitat la mine și semănă acum cu o porumbiță, și m'am bucurat ș'am zis: „Vreau! Iacă eu, robul lui Dumnezeu!“

El își plecă capul obosit; câțiva pufniră de râs, dar Nichifor nu-i auziă. Ochii lui ardeau de friguri, își înălță capul și privind în tavan, continuă:

„Și m'a luat pe mine nemernicul robul său și m'a suit în raiu și mi-a arătat minunile raiului și m'a trimis în lume să propovăduiesc despre primejdie și despre pocăință. Primejdia-i că vâlva băilor va sbură de-aici și pocăința-i ca să părăsiți bețiile și fără de legile.“

— Ehei, Nichifore, de când tot spui că sboară? zise zâmbind Pruncul.

„Și n'a sburat dela „Arhanghelii“? Sfânta Maica Domnului mi-a zis: Nichifore, în noaptea asta nu dormi ci petreci în priveghere și rugăciune și vei vedea minunea. Ș'am aprins tămâie și candela înaintea icoanei Precuratei, ș'am căzut în genunchi ș'am început să mă rog pentru izbăvirea noastră de dușmanul. Și iată că pe la miezul nopții mi-a bătut o flacăra 'n fereastră ș'am eșit să văd ce-i. Ardea întreagă Corăbioara și din flăcările albe se ridică măiastra ca un vifor și se sălta întâi în slava cerului umplând văzduhul cu ploaie de scântei. Apoi se coboră din cer și nu se mai apropiă de Corăbioara, ci plutind spre sus o luă spre miază-zi, tot mai lin, tot mai jos cu flăcările după ea, și din flăcări pusderie de scântei. Pocăiți-vă până mai este vreme, că s'a apropiat ziua răsplății.“

El oftă și-și lăsă capul mare în piept.

Pruncul îi umplu din nou păhărelul, îl ridică, i-l întinse, zicându-i:

„Mai gustă, Nichifore, pentru mărita zi a nașterii Domnului.“

Dar omul se întunecă deodată, își ridică spre el privirile aprinse de friguri, părul că nu-l mai cunoaște pe Pruncul și-i zise pă-rând că aiurează:

„Omul viclean și fățarnic — mormânt spoit pe din'afară! Vai vouă cari ascundeți putrezimea în haină frumoasă! Vai tuturor celor răi de inimă cari se bucură de răul altuia, că mânia Domnului îi paște de aproape! Tăcu, coborî încă odată privirile arzătoare spre Pruncul, și dând din coate își făcu loc prin mulțime și eși din birt.

Oamenii se împrăștiară râzând de vorbele lui Nichifor, și notarul Popescu și Pruncul rămaseră numai amândoi la masă.

De-o vreme încoace Pruncul cercetă tot mai des pe notarul Popescu, se împrietiniră, îi puteai vedea mereu la olaltă, și aceasta începuse să înstrăineze pe oameni de notarul, fiindcă ei începuseră să se teamă de Pruncul. De când încetase jocul de cărți din oraș, notarul Popescu nu mai mergea decât foarte rar în hotel „Splendid”, nu făcea cheltueli, rar îl puteai vedea chiar la un pahar de beutură. Pruncul simțea de mult că o bună parte din averea lui Iosif Rodean trecuse în mâna lui Popescu. El, pe semne, își făcuse repede un plan și astfel cercă să se apropie mereu de notarul. Nu fû grea apropierea aceasta pentru că amândoi se interesau aproape în aceeași măsură și cu aceleași sentimente de căderea directorului dela „Arhanghelii”. Nenorocirea acestuia eră subiectul tuturor conversațiilor dintre ei. Îndată ce știa unul noui amănunte se grăbiă să le împărtășască repede celui alt. Și ei doi știau mai bine decât oricare altul din Văleni, al câtelea ceas îi bate directorului dela „Arhanghelii“.

Chiar înainte de-a se apropia de masa lor Nichifor vorbiseră multă vreme în taină despre directorul. Acum după ce exaltatul acela se depărtase, Gheoghe Pruncul reîncepu firul conversației întrerupte.

„Cum ți-am spus, ori crezi dumneata ori ba, eu îți spun că n'a avut cu ce-și plăti băieșii.

— Asta ar fi prea mult, domnule Pruncul. Asta nu se poate! Nu știi dumneata că toată lumea vorbește de rezervele mari pe cari le-are avea în aur neschimbat?“

Pruncul făcu un gest domol ca și când ar zice zâmbind: „Lasă-mă dumneata pe mine în pace, nu știu eu?“ Apoi zise:

„Nici o rezervă, domnule notar. Iosif Rodean n'a fost omul care să pună de-o parte. Eu pot jură că nu mai are nici un gram de aur neschimbat!

— Poți jură, dar e întrebare că cine te crede!“ zise Popescu.

„Prețuesc în zeci de mii de zloți piatra ce-o are la piue“, răspunse cu hotărîre Pruncul. „Atăta e toată averea lui și — casa. „Arhanghelii“ nu mai plătesc nimic.“

Ei tăcură amândoi un răstimp, cufundați în gânduri.

„Dac'ar fi cum spui dumneata... dar nu se poate!“ începuse din nou Popescu.

„Ai voie să crezi cum îți place, domnule notar!“ zâmbi cu răutate Pruncul.

„Dac'ar fi adevărat ce spui dumneata... cele două bănci ar fi făcut pașii cei dintâi ca să-și asigure creditul“, izbucni să zică notarul și o ușoară roșată i se ridică în obraji.

Primirea trupei d-lui Victor Antonescu în gara din Sibiu.

„Cum nu crezi dumneata, pot și alții să nu creadă! Cu atât mai rău pentru cele două institute. Eu îți spun că prețuesc piatra din curte la zece mii de zloți“, zise Pruncul.

„Și ce vrei să spui cu asta?“ întrebă Popescu.

„Vreau să spun că cele două bănci pot să scape din mână banii ăștia. Gerul se va muiă, piule vor porni, și pe când se vor trezi domni din oraș piatra va fi măcinată, iar banii svârliți în galeria cea nouă.

— Dumneata crezi că cele două case să nu acopere datoria?“ întrebă Popescu. Pruncul zâmbi cu viclenie și răutate.

„Cred că dumneata știi asta mai bine decât mine“, zise el.

„De unde să știu mai bine decât dumneata?“ întrebă surprins notarul.

„Dela doctorul Prințu!“ răspunse cu răceală Pruncul.

Notarul fû neplăcut surprins că omul acesta începe să-i spioneze chiar și pașii cari îi

facea în taina cea mai mare, și un răstimp rămase în tăcere.

„Dacă s'ar întâmplă o catastrofă ai sfătui dumneata pe cineva să cumpere „Arhanghelii?” întrebă într'un târziu pe Pruncul. Oricât se simți de neplăcut atins de descoperirea de mai înainte, el simți că trebuie să se înțeleagă cu omul acesta, că nu se mai putea despărți de el.

„Am spus că nu plătesc nimic”, zâmbi Pruncul.

„Bine, n'au preț pentru dumneata, dar pentru altul?”

— Nici pentru altul dacă mi-e prietin”, răspuse fostul societar privindu-l țintă cu ochii lui de piscică.

„Dacă ți-e prietin?” stăruie notarul.

„Da. La „Arhanghelii” va mai fi aur, dar foarte puțin. Muntele întreg e mâncat de ganguri, de goluri mari. Și chiar aurul cât mai este e ascuns adânc, cheltuelile ar întrece cu siguranță venitele. Altfel n'ar fi stat baia asta de zeci de ani părăsită! Văna de aur pe care am băt noi cred că a fost cea din urmă nemăncată, și vezi dumneata că și asta de pe la mijloc încolo a fost schimbată în aur cu sute de ani înainte. A fost norocul ori nenorocul lui Rodean c'a nimerit-o din întâmplare. Asta se va vedea mai pe urmă.

— Așadar dumneata n'ai sfătui pe nime să cumpere „Arhanghelii”, întrebă din nou Popescu, care se temea și acum că Pruncul vrea anume să-l desmânte, ca să pună el mâna pe baie la o eventuală vânzare. Omul ăsta nu-i inspiră nici o încredere, nu eră sincer, îi jucau mereu privirile schimbăcioase.

„Dacă mi-e prieten, nu!”

— Nu te pot pricepe”, zise indispus notarul.

„D'apoi, sfinte Doamne, nu-i chiar așa de greu de priceput! Uite, eu mă încred în dumneata și-ți spun unele lucruri cari pot să ne fie în viitorul apropiat de folos. Bine să pricepem, să ne fie, adecă la amândoi. Altfel tac.

— Nu ți-e chiar așa de mare încrederea, se vede”, zâmbi notarul.

Pruncul fără să se uite la el, răspuse: „În viață fiecare-și vede de interesele lui. Pentru ce să ascundem lucrul ăsta? Ei bine, eu nu-ți pot descoperi un plan după care aș putea avea un câștig, fără ca să fim întâi bine înțeleși.”

Popescu simți că omul ăsta vorbește grozav de serios, că-i gata chiar să nu-i mai spună nimic, zise deci repede:

„Ai cuvântul meu, domnule Pruncul, am glumit...”

— Ei, nu-i nici o glumă. În afaceri nu se glumește. Deci ascultă-mă, domnule notar;

pentru mine și pentru dumneata ca să ne bângăm banii în „Arhanghelii” ar fi o prostie; să înceapă alții lucrurile acolo — ar putea fi un frumos câștig.

— Te rog să vorbești mai lămurit”, zise impacientat notarul.

„Iată ce-i, începui serios Pruncul. „Arhanghelii” se vor vinde cu siguranță. Nici cele două case din oraș, nici cea de aici, nici piatra nemăcinată nu vor putea acoperi datorii dela cele două bănci. Asta o știi și dumneata. Deci „Arhanghelii” se vor vinde, dar pe nimic. Nime nu se va îmbulzi să-i cumpere. Chiar într'un caz când ar fi cumpărători, noi amândoi îi batem pe toți. Pe urmă noi nu începem lucrările decât cu un băieș, cu doi, ca bala să nu se declare de închisă, și în vremea asta ne îngrijim de alți cumpărători.

— De alți cumpărători?” întrebă uimit notarul.

„De alții, dar nu din Văleni, nici din satele vecine.

— Oh! acum pricepe! Societatea aceea nemțească!” zise notarul.

„Da. În Vlădeni a cumpărat până acum cincisprezece băi mai mici. Noi cred că am reuși să scoatem un preț bun din „Arhanghelii”. Eu m'aș învoi să le arăt cât e de bună baia aceea. Și, bagă bine de seamă, chiar de ne va rămânea în spate baia, nu vom pierde nu știu ce! Îți spun că vom cumpăra-o pe nimic.”

După un răstimp de tăcere notarul Popescu întrebă:

„Dar nu se va putea ca la licitarea „Arhanghelilor” să-și trimită omul ei de încredere și societatea cea străină, să nu aștepte să cumpere baia din a doua mână?”

— N'are cine să se intereseze de așa ceva”, răspuse Pruncul.

„Dar străinul acela — omul acela — cum îi zice!”

— Paul Marino?” întrebă zâbind Pruncul.

„Da, da! Paul Marino. Se zice că-i încrezutul societății aceleia.

— M'am interesat deaproape, domnule notar, dar nu-i nimic adevărat în ce se svoinește. Chiorul ăsta pare mai de grabă un om care a fugit din țara lui pentru vr'o afacere nu tocmai curată.

— Ei bine, dar atunci prin mijlocirea cui a cumpărat societatea cele cincisprezece băișoare din Vlădeni?” întrebă intrigat notarul.

„Prin mijlocirea lui Herșcu Haisicovici!”

— A jidanului?”

— Da. Se vede că societatea aceea încă e jidovească. Deocamdată ea face cumpărări, dar lucrările în mare nu le începe până

nu va avea mai multe. Dumneata știi că Corăbioara dintre toate băile din Văleni e cea mai aproape de băile Vlădenilor. Eu am vorbit cu Herșcu.

— Cu Haisicovici?

— Cu el! răspuse Pruncul tot mai vesel de uimirea ce se vedeă tot mai mare pe fața notarului. „Jidanul s'a învoit să se facă a nu ști de nimic, când se vor vinde „Arhanghelii“. Vezi bine că chiar pe de-a geaba nu vrea să orbească. I-am făgăduit o mie de zloți, i-am dat și arvună.

— Dumneata se vede că iai cu siguranță vinderea „Arhanghelilor!“ zise c'un fel de pismă notarul.

„Și par'că dumneata nu?“ rânji Gheorghe Pruncul.

Nici unul dintre ei nu se prea întreacă cu beutul; abia gustau din păhărele, se vedeă că gândul lor fuge mereu departe. În sală larma eră tot mai mare. Spiridon alergă ca purtat de vânt, oaspeți noi veniau neconștient și îmbulzeala eră tot mai nesuferită.

Pruncul se apropie cu scaunul mai tare de notarul Popescu. Îl privi cu încrederea pisicii care ține șorecelul între labe, și-i zise:

„Dacă am început odată, cred că am putea merge și mai departe, domnule notar.

— Te rog?“ făcu notarul nepricepându-l, dar trăsărind văzându-i privirea.

„Am putea să vorbim, cred, despre ceva cu mult mai însemnat pentru amândoi, decât „Arhanghelii“.

— Te gândești poate la cele două case din oraș?“ întrebă c'un zâmbet rece notarul.

„Depart de mine așa gând, domnule notar, răspuse Pruncul. Dar băgat-ai dumneata de seamă că oricât aur este în Văleni,

aproape nu este băieș care să nu fie dator pe la băncile din oraș?

— Nu mi-am prea bătut capul cu asta“, răspuse Popescu cu indiferență.

„Totuș niciodată nu strică dacă suntem băgători de seamă. Din ce vezi, înveți. Dacă Vălenarii noștri au făcut împrumuturi până acum, când băile și de douăzeci de ani au fost mereu bune ori bunișoare, cu siguranță vor face mai multe împrumuturi de-acum înainte. Căci toate semnele arată că băile dau îndărăpt. Câteva au și fost părăsite până acum. „Arhanghelii“ nu vor rămâne singuri. Și asta e foarte ușor de înțeles. De-atâția ani oamenii taie aproape în aceleași vine de aur, și acestea nu pot decât să se mai și isprăvească. Acum ori se vor află altele, ori nu se vor mai află până cine știe când, ori chiar dacă trei-patru vor mai rămâne încă bune, adevărul e că oamenii vor avea lipsă și mai mare de bani ca până acuma.“ El se apropie și mai tare de notar.

„Până se vor descoperi alte vine, continuă el, oamenii au o grămadă de cheltueli pe cari nu au de unde le acoperi. Eu cunosc pe Vălenari și știu că nu se gândesc la rezerve. Iosif Rodean nu e singurul, deși el nu e de-aici. Dacă nu se vor află alte vine, trebuie să știi că vremea de încercări deșarte va ținea mulți ani, pentrucă băieșul adevărat nu se lasă învins cu una cu două, și în răstimpul asta băile vor înghiți bani mulți. Dacă vor rămâne chiar câteva mai bune, să nu uităm că acestea vor scuti cel mult treizeci-patruzeci de familii — eu spun numărul cel mai mare — de împrumuturi. Deci oricum s'ar întâmplă, Vălenarii vor avea lipsă de bani tot mai mulți.“

(Va urmă.)

Cântece.

I.

Mai bine du-te dela mine,
Tu suflète ce mi-ai trăit pustiu.
Cenușa vieții mele moartă
O voiu închide-acum într'un sicriu.
Mi-ajung atâtea drumuri rele
Și-atâta dor și vis neimplinit.
Aș vrea să mor cu toamna asta,
Ca să visez că încă n'am trăit.

II.

Cântați acum voi iarăși la fereastră,
Dragi pasări, ce-mi cântați odată mie
Și iarăș aduceți-mi zare-albastră.
Mi-e inima bolnavă și pustie
Și eu o floare albă moartă 'n glastră
De dorul celui dus să nu mai vie.

Maria Dragu.

Cronici.

Actualități.

Un mormânt părăsit...

Onorată Redacțiune!

Într'un ziar din România cetesc, prizărită și lăconică, următoarea știre:

„Mormântul lui Ilarie Chendi dela cimitirul Șerban-Vodă (Bellu) este cu desăvârșire lăsat în părăsire.”

Atât și nimic mai mult. O constatare, rece și indiferentă, cuprinsă în trei rânduri, lipsită de orice comentariu. În același număr al ziarului din București, cetese însă un lung apel revărsător și sentimental pentru ridicarea unui monument scriitorului evreoromân Ronetti-Roman, autorul lui „Manasse”. Apelul nu e semnat de Evrei ci de Români. Se cere ca, afară de bustul ce i se va ridica în incinta Teatrului Național din București, Ronetti-Roman să mai capete și o statuie pe una din piețele publice ale Capitalei.

Și pentru a nu se crede că e vorba de o dorință platonică, amintesc că apelul e urmat și de o „listă de subscripție națională”. Unsprezece nume românești au semnat în ziua întâi o sumă totală de 330 de lei.

Nu ne indoim că pe această cale fondul necesar va fi adunat foarte repede. Coreligionării lui Ronetti-Roman se vor îngriji de asta.

În fața acestor fapte am simțit o svăcnire de inimă. Cunoșteam lipsa de înțelegere a intereselor naționale, inconștiența presei „românești” din București, dar nu-mi închipuiam că ea ar putea să atingă vreodată gradul acesta. Starea de părăsire desăvârșită în care se află mormântul lui Ilarie Chendi este încrestată în tonul cel mai indiferent din lume, până când pentru statuia lui Ronetti-Roman e destul să facă apel ziarul cel mai antinațional din București, „ploșnița” presei românești, — am numit „Facla” — pentru ca să fie reprodus și îmbrățișat cu căldură, semnat cu sute de lei într'o singură zi.

Lui Ronetti-Roman două statui, în cuprinsul aceluiaș oraș, iar lui Ilarie Chendi nici măcar un ultim adăpost cinstit, un mormânt îngrijit de vre-o mână iubitoare. Și Ronetti-Roman a scris o dramă plină de dragoste pasională pentru cei mai primejdioși vrăjmași ai Românilor în România, pentru Evrei, până când Ilarie Chendi, pe lângă strălucitul său talent, a mai avut și o dragoste fanatică pentru neamul românesc, pentru limba și literatura românească.

Și le-a iubit tocmai pentru că în ele vedeă cristalizarea ființei noastre naționale. A veghiat cu gelozie la curățenia genuină a literaturii naționale. A alungat cu biciul de foc al spiritului său caustic pe toți răstăciții cari, în numele unor teorii și curente străine, băteau poarta literaturii românești. Ca ziarist, a fost unul din cei mai străluciți, cei mai convinși și cei

mai chemați propagandiști politici ai luptei pentru păstrarea naționalității noastre în Ardeal.

Dela Gheorghe Barițiu încoace, presa din Ardeal nu a mai avut, afară de Octavian Goga, un colaborator mai însemnat ca Ilarie Chendi.

Și răspiata? Șase luni după moartea sa; uitarea și nepăsarea, iar mormântul copleșit de buruieni.

În același timp, e deajuns ca un grupușor de studenți conștienți să protesteze împotriva piesei „Manasse”, pentru ca, prin reacțiune, un curent puternic de popularitate să meargă spre memoria Evreului Ronetti-Roman, proslăvind-i și veșnicindu-i meritele pentru românism prin innoite critici elogioase și prin două statui în București.

Vedeți D-voastră, Capitala României e lipsită de o statuie a lui Vasile Alecsandri, a lui Dimitrie Bolintineanu, a lui Mihail Eminescu, (căci bustul din fața Ateneului nu poate fi o achitare a marii datorii ce mai avem de îndeplinit față de memoria lui), a lui Ion Luca Caragiale, ca să pomenesc numai pe cei mai mari. La noi în Ardeal, Murășanu, Avram Iancu, Șaguna își așteaptă dreapta înviere în bronz, dar autorul lui „Manasse” se va putea mândri cu două efigii pe pământul ospitalier al pământului românesc, nu pentru că a fost vreun preamăritor și iubitor pasionat al neamului românesc, ci al celui evreiesc.

Concluzia pentru orice scriitor și literat român e deci evidentă: să creiăm opere de preamărire a neamului, a calităților și a sufletului evreiesc, să ne semitizăm, și ne vom asigura recunoștința posterității românești; dar să ne ferim ca de un râu, ca de primejdia cea mai mare, a preamării neamul românesc, a-l răstrânge cât mai bine și caracteristic prin oglinda operelor noastre, căci răspata e uitarea, spini și polomida pe mormânt!

Și Evreii se mai plâng de „asuprirea” românească. Ei cari au mai mult drept de cetățenie pe pământul românesc decât un Eminescu, decât un Avram Iancu.

Eu știu o țară unde un Evreu de mare talent, cel mai mare talent poetic pe care l-a produs acest popor vreodată, pribegeste și astăzi fără să găsească un adăpost, un colțișor oricât de mic de pământ german pentru statuia sa, câtă vreme alți poeți mai puțin însemnați pe cari el, cu ironia sa ucigașe, i-a desființat, trăesc și azi, intrupați în nenumărate statui pe pământul țării lor.

Pentru ce această deosebire? Pentru că acolo e cultură și aici nu-i. Și pentru că cultură nu înseamnă spoilă, ci un rod al cărui miez e conștiința națională. Unde lipsește conștiința, lipsește și cultura națională. Poporul german simte în mod instinctiv că Heine, cu tot geniul său poetic, nu a fost reprezentantul sufletului său național.

El nu poate suferi pe pământul său reproducerea imaginii lui Heine, căci simte că nici Heine nu a reprodus, în opera sa, imaginea adevărată, credincioasă,

a sufletului german. Pentru Nemți acesta e păcatul lui Heine și nu povestea cu spionajul.

Dar ceace la Germani e un păcat, la noi e un merit. Și invers, ceace acolo e un merit și e răsplătit cu statul, cu serbări iubitoare, cu edificii pline de soliditate, cu muzee și cu un adevărat cult, la noi e un stigmat și un mijloc de a fi dat cât mai repede uitării.

Nu vă mirați, domnule redactor, de amărăciunea mea. Ea exprimă adevărul. Bietul Ilarie a fost unul din reprezentanții cei mai tipici și conștiinți ai rasei noastre, cu toate particularitățile ei. Opera sa a fost cea mai puternică mătură a latinității noastre, a Românilor ardeleni, izbuindu-l împede și vie de sub molozul înrăuririi slave, germane și ungurești ce-o acoperise, dar n'o înăbușise. Acesta a fost păcatul său, și pe acesta îl trage și acum, după moarte, și-l va trage încă multă vreme până la ceasul redeșteptării conștiinții naționale în cultura „națională” românească.

Gh. Piatră.

Însemnări.

Pentru d-l Dr. Victor Smighelschi. La articolul ce-l scrieți în „Românul” răspund următoarele: M'am interesat de lăsamântul artistic al lui Octavian Smighelschi din îndemn propriu, fiindcă mi-am dat seama de importanța lui. La Dicioșmărtin m'am dus pe cheltauiala mea, fără să fiu exmis de nime și fără să am plenipotență dela nime. Doamnei Smighelschi nu i-am oferit nici o sumă pentru lăsamânt. D-ș-a a spus că pentru suma de 40 mii coroane e gata să-l cedeze oricui în întregime. I-am răspuns că e o sumă mare, pe care noi nu o putem adună decât prin colecție publică. I-am spus că o asemenea colecție, dacă n'ar jenă-o, s'ar putea iniția. Au intervenit, însă, evenimente, cari făceau cu neputință realizarea acestui plan, din această cauză nici n'am raportat comitetului central al „Asociațiunii” despre lăsamânt, știind în ce situație financiară se găsește instituția noastră.

Pentru acest interes al meu față de lăsamântul pictorului nostru nu aștept nici mulțumiri și nici recunoștință, dar nu credeam, că tocmai D-voastră, care știți că mă interesez de lăsamânt, să mă tratați cu gentilețe învățate din „Bontonul” lui Corneliu Păcurariu.

Despre artă și mai ales despre morală cred că e mai cuminte să nu discutăm împreună. Asta fiindcă îmi iubesc deaproapele, conform moralei creștine, care mai cere, în special dela preoți, să nu afirme neadevăruri.

Oct. C. Tăslăuanu.

✠

Lăsamântul pictorului Smighelschi. Notița noastră despre „expoziția Smighelschi” din Nr. 20 a suferit pe părintele canonic Dr. Victor Smighelschi din Blaj, frate cu regretatul pictor. D-sa ne răspunde — bine înțeles! — în „Românul” din Arad pe trei co-

loane indesate, ca să mântuie cinstea fie iertatului său frate, pe care, spune d-sa, că noi l-am insultat.

Să restabilim adevărul. Revista noastră a fost cea dintâi care s'a ocupat de importanța picturii lui Smighelschi. Cetitorii ne sunt martori. Înșuș pictorul, cât a fost în viață, ne-a mulțumit pentru interesul ce i l-am purtat și pentru serviciile ce i le-am făcut, dându-ne mână de ajutor ca să popularizăm opera concepută de dânsul. D-l Dr. Victor Smighelschi afirmă, cu toate acestea, că l-am insultat. Noi știm, că reverendisimul domn canonic e mai străin de burcurile artei, ca de altele, de aceea nu discutăm cu d-sa.

D-l canonic se mai plânge, că pictorul nu a fost sprijinit aici la noi. Un popor sărac, ca al nostru, nu-i putea da mai multă mână de ajutor. L-a încredințat să picteze iconostase și câteva biserici și cu aceste lucrări făcute pentru noi și-a câștigat renumele. Că s'a dus la Unguri și că a fost sprijinit de ei nu e nici o insultă. E un lucru firesc. Ungurii îl considerau, însă, ca „magyar festő”. Frații noștri din Tară, da, i-au făcut o mare nedreptate, dar de asta nu suntem vinovați noi cei de aici.

D-l Smighelschi e indignat, că „Albina” a încasat dela văduvă împrumutul ce-l făcuse pictorul. Iată iarăș un fapt nedrept. Și noi suntem de părere, că băncile ar trebui să se poarte mai indulgent cu fiii muzelor, le rugăm chiar să treacă la pretențiunile neincassabile câteva cambii de ale colaboratorilor noștri. Le asigurăm că politica financiară națională va merge strună.

Dar nici „Asociațiunea” n'a fost mai bună. N'a voit să o angajeze pe d-na Smighelschi ca directoră a internatului școlii civile de fete. Rău a făcut, dacă-i adevărată afirmațiunea d-lui Smighelschi. Dacă ar fi fost numită directoră a celui mai înalt așezământ pentru educația fetelor noastre desigur și-ar fi schimbat părerile rele despre Români și internatul iarăș ar fi mers strună.

Chestiunea principală rămâne, însă, tot lăsamântul pictorului Smighelschi, de care reverendisimul său frate nu s'a prea interesat nici cât aceia, pe care d-sa li ia peste picior.

Facem noi apel la publicul nostru cetitor să ne trimită suma necesară pentru cumpărarea acestui lăsamânt prețios pe seama Muzeului Asociațiunii. Rugăm ziarele să ne dea mână de ajutor.

✠

Teatru românesc în Sibiu. Reuniunea meseriașilor români din Sibiu, sub conducerea harnicului președinte Victor Tordășianu, premerge cu pildă bună societății române de cărturari mai cu pretenții. Seratele lunare regulate, cu declamări, recitări și cântări, reprezentațiile teatrale date din vreme în vreme dovedesc că în pătura aceasta de meseriași (de obicei cam disprețuită la noi) conștiința că orice cultură e produsul unei munci este mai vie ca în pătura noastră, care își reclamă rolul de conducătoare.

Dacă această pătură ar desfășura măcar a zecea parte a activității ce-o desfășură Reuniunea meseriașilor români, n'am avea motive să ne mărturisim cu atâtea prilejuri neîncredere în forțele proprii.

Scriem aceste rânduri din prilejul bine reușitei reprezentății date de Reuniunea aceasta în seara de 8/21 Noemvrie.

✻

† **Nerva Hodoș.** Fostul ajutor de bibliotecar al bibliotecii Academiei române și șeful Bibliotecii Camerei deputaților români, neobositul muncitor Nerva Hodoș s'a sfârșit în Sibiu, în ziua de 14 Noemvrie n. având 42 de ani.

Despre munca lui la Academie d-l Nicolae Iorga scrie:

„A servit-o cu o desinteresare, cu o neglijență totală a intereselor lui, cu o superbă indiferență pentru tot ce se chiamă titlu și situație, care poate servi de exemplu luminis oricui. A cetit ce s'a simțit dator, a cercetat ce i-a fost drag în adevăr, a scris la ceasurile lui, cu acea adâncă iubire pentru subiect, din cari se fac operele mari și temeinice. Și, mulțumit cu atâta, n'a presintat, cu sgomot, unei societăți străine de lucrurile spiritului, contul.

L-am văzut astfel ani de zile plecat asupra frumoaselor tipărituri vechi, dintre foile cărora se desfac amintiri, care infioară, fermecă și stăpănesc. Pentru el eră o lume care se cufundă: trăia pentru acești popi tiparici, pentru acești dieci așezători de slove, pentru acești meșteri de frontispicii, pentru acești evlavioși săpători de sfinte chipuri. Tot mai mult eră al lor, și între vremea aceea, care-și așterneă podoabele și semnele de scriptură pe paginile „Bibliografiei românești vechi” și între vremea noastră, care urmărește, în asaltul ambițiilor, în încălecaia intrigelor și furia lăcomiilor, alte scopuri, tot mai puțin eră el în stare să găsească legătura.

Dar, de câteori se simția în acest aer greoiu lovitura de aripi a unui ideal, menit și el, din nenorocire, să se lupte o bucată de vreme cu văzduhul mort și să cadă, el salută din toată inima încercarea. Aceștia erau prietenii lui, ceice se porneau la luptă cu inerția, cu nepăsarea, cu grosolănia intereselor. Pentru ei aveă, în tristețea vieții sale neisprăvite, un zâmbet de tovarăș de arme, o curajoasă vorbă bună și chiar, în sărăcia lui veșnic vânată de creditor, un ban de aur. Și să nu-l fi primit pentru cauza ta în suferință dacă voiai să-i faci suprema ofensă, de care sângeră sufletul lui! O știu și eu aceasta.

În momentul când o vreme eroică părea că învie, Nerva Hodoș, „ofiter român”, cum scrie pe ultima lui carte, simți în sufletul lui de aspră energie tăcută o atâ de puternică sguoduire, încât resorturile obișnuite, care țin sănătatea cugetării noastre, se rupseră.

Se afundă în vedeniile grozave, de unde nime nu l-a putut izbăvi decât ingerul, care ieri bătă la ușa chiliei din casa de nebuni din Sibiu.

Pace ție, frate!”

✻

Calendare pe 1914. În editura librăriei W. Krafft au apărut următoarele calendare:

Amicul poporului, anul al 54-lea întocmit de I. Popovici, ca totdeauna așa și acum aduce articoli originali dela scriitorii noștri de frunte și ilustrațiuni frumoase. În frunte are portretul neuitatului nostru aviator, Aurel Vlaicu, mort în 31 August. Tot

asemenea ne dă portretele poetului Șt. O. Iosif și a criticului Il. Chendi cu câte un articol despre aceștia. Aduce un articol scurt, dar foarte cuprinzător de N. Iorga, apoi despre Dr. D. P. Barcianu de Dr. I. Lupaș și un articol despre noul episcop gr.-cat. al Lugojului, Dr. V. Frențiu de Al. Ciura ș. a. Apoi istoria războiului balcanic cu numeroase ilustrațiuni și tratat din București; Șematismul Rom. din Ungaria, etc. Prețul 70 fil.

Poznașul, popularul calendar umoristic al lui Ermil Borcia, ajuns în anul al 19-lea. Cunoscutul umor al lui Haralamb Călămar ocupă întreg calendarul, menit să alunge uritul și gândurile rele. Când ești mai năcăjit, ia o doză de Poznaș, și-ți va trece de năcaz. Prețul 60 fileri.

Calendarul sâteanului care a ajuns anul al 23-lea, e cel mai bun și mai ieftin calendar popular, cu articoli anume scriși pentru popor. Prețul 30 fileri.

De vânzare la librăria editoare W. Krafft în Sibiu, cum și în toate librăriile din țară.

✻

Spicuirii... Cetim în foiletonul unui cotidian: „Primarul rosti o cuvântare la care răspunse-i câteva cuvinte... La banchet întâiul toast se rosti în cinstea noastră; răspunse-i și arăta-i cât de prietinos am fost primit. Mă ridică-i a doua oară ca să închin pentru propășirea orașului și fu-l întrerupt de urale...”

Răspunse-i, arăta-i, mă ridică i, fu-i!... Neștiința aceasta oare cu-i să o atribuie-i?

Dintr'o critică teatrală:

„Nebunul horcăie, tresare în vis, țipă, sare în sus... Aici verismul jocului își ajunge paroxismul.”

Verismul și-a ajuns paroxismul, critica încă nu. Mergă însă și ea crescendo:

„Nebunul, îmbrăcat țărănește, într'o manta ca vai de ea, plină de petece, cu capul ras, cu mersul amărît de om bătut la mir de o soartă mașteră...”

Bătut la mir?... Nu, bătut la cap și lovit la mir (dar nu de o soarte). Critica merge tot crescendo:

„Imi spuneă un prietin că ar fi văzut (de ce ar fi văzut?) „Țesătorii” lui Hauptmann și că o singură scenă l-a atins (ar fi văzut și l-a atins! Și de ce atins în loc de mișcat sau emoționat?) până la lacrimi, scena când un bătrân țesător sărac trebuie să iasă afară (ba bine c'o fi ieșit... înăuntru!) și să vomeză, fiindcă a mâncat o singură dată lucruri prea bune și stomacul lui s'a revoltat de (noi ne revoltăm împotriva...) bunătățile primite. Tot un amănunt ca acesta mi-a adus și mie lacrimi în ochi...”

Și amănuntul ca acela cu stomacul revoltat... de bunătăți?

„Ion trage să moară și totuș are energia să roage pe Anca: „Caută-mă la picior, am un chimir. Să te duci la ocnă și să-l dai ăluia de a omorît pe tată-său.”

Critica își ajunge paroxismul în cuvintele de încheiere:

„Marele artist mi-a promis că va veni și la anul... Gândul acesta ne dă tărie să putem suportă despărțirea...”

Fără acest gând ne aruncam cu toții în tău sau ceteam operele d-lui critic teatral...

Biblioteca scriitorilor dela noi

apare sub auspiciile

„Asociației pentru literatura română și cultura poporului român”

sub îngrijirea d-lui Oct. C. Tăslăuanu.

A apărut al
doilea volum:

Schițe și povestiri

de

Ion Agârbiceanu.

Volumul cuprinde 17 schițe și povestiri ale talentatului scriitor din Ardeal, care zugrăvește în colorii sugestive vieța dela țară. Povestirile cuprinse în acest volum sunt selecționate din întreaga operă a lui Agârbiceanu, așa că ele dau o icoană a talentului viguros cu care e înzestrat scriitorul nostru.

Prețul unui volum: 2 Cor. (2 lei 50 bani).

Primul volum:

Amintiri

schিțe și novele

de

Alexandru Ciura

În care se zugrăvesc crâpele din vieța de student, sbuciumări din lupta sufletelor desrădăcinate, cari s'au rupt de lângă vatra țărănească și s'au făcut cărturari, apoi scene din traiul patriarhal al băieșilor și moșilor din Munții-Apuseni și amintiri din plăpânda lui copilărie. E cel mai bun volum a talentatului scriitor Al. Ciura. Volumul e precedat de o recenziune critică scrisă de d-l Oct. C. Tăslăuanu și de portretul lui Ciura.

Prețul unui volum: Cor. 1.60.

Se găsesc de vânzare la toate librăriile.

☛ Din casa nici unui cărturar român dela noi să nu lipsească
această Bibliotecă. ☚

Banca Națională a României.

Situațiune sumară.

1912	Activ:	12 Octomvrie	1913	12 Octomvrie	19 Octomvrie
20 Octomvrie					
227,502.447	161,757.142 Stoc metal. aur	153,831.552	}	210,648.671	210,473.552
495.876	65,745.305 trate consolid. ca aur	56,642.000		1,264.730	1,262.278
182,503.543	Argint și diverse monede			202,707.790	202,923.708
24,392.939	Portofoliul român și străin		}	44,076.124	44,696.724
	11,681.100 Impr. pe ef. publice	25,742.300		12,802.059	12,802.059
13,273.740	12,711.839 in ct. crt.	18,954.424		11,997.957	11,999.288
11,949.854	Imprumutul statului (fără dobândă)			17,089.877	17,086.877
17,416.377	Efectele capitalului social			4,091.281	4,091.281
4,165.821	Efectele fondului de rezervă			6,466.926	6,476.331
6,286.492	amort. imobil., mobil. și mașinilor			986.092	987.899
820.159	Imobile			975.406	1,135.813
835.546	Mobilier și mașini de imprimerie			144,586.167	144,602.367
109,435.495	Cheltuieli de administrațiune			155,532.645	150,867.963
80,355.574	Efecte și alte valori în păstrare			33,402.915	32,404.632
81,289.107	Efecte în gaj și în păstrare provizorie			16,229.743	17,451.770
9,435.811	Conturi curente			3,602.784	2,816.908
3,721.654	Conturi de valori				
	Conturi diverse			866,461.167	862,082.450
773,880.435					

Pasiv:

12,000.000	Capital	12,000.000	12,000.000
32,778.965	Fond de rezervă	34,709.342	34,804.962
4,910.526	Fondul amort. imobil., mobil. și mașini	5,205.574	5,218.474
482,859.320	Bilete de bancă în circulațiune	458,785.450	460,380.630
3,035.011	Profit și pierdere	3,646.903	3,646.903
2,527.391	Dobânzi și beneficii diverse	3,791.511	4,058.646
23,400.478	Conturi curente și recepise la vedere	23,403.571	22,784.236
189,791.069	Efecte și alte valori de restituit	300,118.812	295,470.330
22,577.675	Conturi diverse	24,800.004	23,718.269
773,880.435		866,461.167	862,082.450

Taxa: Scout 6‰, Dobânda 6‰.

Capital social Coroane 1,200.000.

Giro-Conto la „ALBINA”

Postsparkassa ung. 29.349.

„Banca generală de asigurare”

societate pe acții în Sibiu — Nagyszeben

este prima bancă de asigurare românească, înființată de institutele financiare (băncile) române din Transilvania și Ungaria.

Prezidentul direcțiunii: **Parteniu Cosma,**

directorul executiv al „Albinei” și prezidentul »Solidarității».

„Banca generală de asigurare” face tot felul de asigurări, special asigurări contra focului și asigurări asupra vieții în cele mai favorabile combinațiuni.

Asigurările se pot face prin oricare bancă românească, precum și la agenții și bărbai de încredere ai societății — Prospecte, tarife și informațiuni se dau gratis și imediat.

Persoanele cunoscute ca avizatori buni și cu legături pot fi primite oricând în serviciul societății.

„Banca generală de asigurare” dă informațiuni gratuite în orice afaceri de asigurare fără deosebire că aceste afaceri sunt făcute la ea sau la altă societate de asigurare.

Cei interesați să se adreseze Centrala Băncii generale de asigurare Sibiu — Nagyszeben. cu încredere la: Editoria „Albinei” ori la agenturile ei principale din Brașov (fil. „Albina”) și Arad (Józseffőherczeg-ut 1/a).